

~~Es~~historian tsto 105/27.4.1987

NOKIAN KAUPUNGIN INVENTOINTI 1985

ERKKI RENVALL

1. JOHDANTO

Turun yliopiston arkeologian osasto suoritti 20.6. - 2.7. 1986 ² Nokian kaupungin rahoittamana Nokian ja siihen liitettyjen Siuronien ja Tottijärven alueiden muinaisjäännösinventoinnin. Tehollisia työpäiviä tuli 33 päivää. Ennen kentällä suoritettua työtä oli käyty läpi kaikki ko. alueen muinaisjäännöksiä koskevat tarkastus- ja kaivauskertomukset joita säilytetään Turun yliopiston arkeologian osaston arkistossa. Lisäksi tutustuttiin alueen isojakokartoihin maamittaushallituksen kartta-arkistossa ja paikannimistöön Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen paikannimiarkistossa.

Nokian muinaisjäännösinventointiin oli varattu määrärahoja kaikkiaan 41 000 mk. Tutkimusta johti kentällä arkeologian ylioppilas Erkki Renvall ja tutkimusapulaisena toimi ylioppilas Outi Mattila Nokialta. Työn vastuullisena valvojana oli suomalaisen ja vertailevan arkeologian professori Unto Salo. Yhteyshenkilöinä Nokian kaupungin ja tutkijoiden välillä toimi kaupunginsihteerä Markku Rahikkala, mistä työstä hän ansaitsee erityisen kiitoksen.

Työn tarkoituksena oli etsiä uusia, varsinkin rautakautisia muinaisjäännöksiä, jotta helpotettaisiin kaivauskohteiden valintaa tulevana kenttätökausina. Lisäksi inventoinnin aikana pyrittiin selvittämään mahdollisimman tarkasti Nokian jo tunnettu muinaisjäännöskanta. Tässä työssä oli pohjana Aarni Erä-Eskon vuonna 1948 tekemä Nokian inventointi sekä Tampereen seutukaavaliiton julkaisu "Pirkanmaan esihistorialliset kohteet" B121/1983.

Koska työssä keskityttiin erityisesti rautakautisiin muinaisjäännöksiin, jäi kivikauden osuus vähemmälle huomiolle ja joitakin tunnettuja kivikautisia asuinpaikkoja jätettiin tarkastamatta. Ne on kuitenkin otettu inventointikertomukseen mukaan luettelonomaisesti.

2. NOKIAN ALUEEN LUONNONOLOT

Seuraava esitys perustuu Vanhan Pirkkalan historiassa (v. 1974) ilmestyneeseen K. Virkkalan tutkimukseen Vanhan Pirkkalan luonnonsuhteista ja niiden vaihteista.

Korkeussuhteiltaan Nokian alue on varsin vaihtelevaa. Korkeimmat huiput saavuttavat yli 180 metrin korkeuden merenpinnasta. Alavinta on alueen länsiosassa, missä Kuloveden pinta on noin 57 m merenpinnan yläpuolella. Maisemallisesti merkittäviä ovat paikalliset korkeusvaihtelut, jotka ovat suuria erityisesti Siuron pohjoispuolella ja Nokianvirran tienoilla, missä virran äyräät kohoava jopa 70 m vedenpinnan yläpuolelle. Maaston korkeussuhteiden perusteella Nokia liittyy kiinteästi Järvi-Suomen alueeseen.

Nokian alueen kallioperän yleisin syväkivilaji on granodioriitti eli harmaa graniitti. Se on luonteenomaista Nokian pohjoisosille ja toisaalta taas alueen

2.

länsi- ja eteläosille: Tottijärvelle ja Suoniemelle. Pyhäjärven läntisen ranta-alueen ja Nokianvirran rantojen (noin 1, 5 km rantojen molemmiin puoliin) kallioperä aina Kuloveteen asti on kiilloliuskettä, jossa päämineraaleina ovat kvartsi, kiille ja maasälpä.

Pääosa Nokian maaperästä on moreenia. Sitä esiintyy kaikkialla muualla paitsi Pyhäjärven, Nokianvirran ja Kuloveden ranta-alueilla, jotka ovat pääasiassa savea ja hiesua. Hiekkamaata esiintyy ainoastaan kapeana vyönä Nokianvirran pohjoisrannalla Haavistosta Lukkilansalmeeen.

Luonteenomaista tutkittavalle alueelle on sen sijainti tärkeiden vesireittien solmukohdassa. Alueen suurin järvi, Pyhäjärvi, on sangen matala. Sen Nokian puoleinen osa on keskimäärin alle 10 metrin syvyinen. Järvessä on syvä hauta (syvin kohta 42 m), joka alkaa Tampereelta Pyynikin kohdalta ja jatkuu Nokianvirran suulle. Nokianvirtaa myöden Pyhäjärven vedet laskevat noin 7 km päässä olevaan Kuloveteen, jonka veden pinta on noin 20 m alempana kuin Pyhäjärven. Nokianvirta on edelleenkin varsin vuolas, vaikka siihen rakennetut voimalaitokset ovatkin hillinneet virran juoksua. Virta kulkee ikivanhassa kallioperän murroslaaksossa, jonka äyräät ovat jopa 70 m korkeat.

Siurossa Kuloveteen laskee Jokisjärven kautta Kyrösjärven vesistö, joka sekkin on toiminut merkittävänä kulkureittinä.

Nokian sijainti on erittäin edullinen pitkälle pohjoiseen ja toisaalta rannikolle ulottuvien järvireittien yhtymäkohdassa. Muinaisille ihmisille ne ovat olleet tärkeitä kulkureittejä. Vähätellä ei myöskään saa Tampereen kautta kulkevan harjujakson merkitystä muinaisena liikennereittinä.

Kasvillisuudeltaan Nokia on rehevää. Metsien vuotuinen tuotto on kaksinkertainen koko maan vastaavaan verrattuna, samoin metsien keskimääräinen kuutiomäärä. Metsät ovat pääasiassa kuusivaltaisia (noin 60 %). Erittäin merkittävä on lehtomaisen kasvillisuuden osuus, Nokia kuuluu osittain ns. Pirkkalan lehtokukukseen. Selvintä lehtovyöhykettä edustaa Nokianvirran pohjoisranta, varsinkin Haaviston kohdalla, missä kasvaa erittäin uhanalaisia vuorijalavia. Muita tärkeitä alueella esiintyviä lehtolajeja ovat tammi, vaahtera ja pähkinäpensas.

3. NOKIAN TUTKIMUSHISTORIA

Nokian alueen perusinventoinnin suoritti tri Aarni Erä-Esko vuonna 1948, jolloin löydettiin yhteensä 24 esihistoriallista kohdetta. Suonimen inventoi professori Unto Salo vuonna 1950. Tällöin löytyi yksi kivikautinen asuinpaikka. Tottijärven inventoinnissa vuonna 1975 löydettiin kolme kivikautista asuinpaikkaa.

Inventointikertomuksissa mainittujen kohteiden lisäksi on Nokialta muissa yhteyksissä löytynyt kuusi muinaisjäännösaluetta. Ennen vuoden 1985 inventointia kohteiden lukumäärä oli 33 kpl, joista 7 oli kivikautista asuinpaikkaa.

Arkeologisia kaivauksia nykyisen Nokian alueella on tehty kymmenessä kohteessa. Varhaisimmat kaivaukset suoritti Hjalmar Appelgren Siuron Linnavuorella jo 1800-luvun puolella. Tämän vuosisadan alussa suoritettiin tutkimuksia Kehon Kappalaisenvirkatalon alueella (K. J. Rinne 1904 ja 1906). 1920-luvulla suoritettiin kaksi kaivausta, toinen Knuutilan roomalaisaikaisessa kalmistossa (Hackman 1928) ja toinen Hakamäen ruumiskalmistossa (Äyräpää 1922). Seuraavalla vuosikymmenellä tehtiin kaivauksia Taipaleen Mattilan polttokenttäkalmistossa (Äyräpää 1933) ja Pelttarin vasarakirveskulttuurin aikaisessa kalmistossa (Pälsi 1937). Huvilaniemen kumpua tutki Helmer Salmo vuonna 1941, mikä jäikin luonnollisista syistä ko. vuosikymmenen ainoaksi kaivaukseksi.

Ensimmäinen kaivaus silloisen Suoniemen kunnan alueella suoritettiin vuonna 1954, jolloin Esko Sarasmo tutki Sarkolan Talolan kumpukalmistoalueella kolme hautakumpua. Vuonna 1960 suoritettiin vuosikymmenen ainoa kaivaus, tällöin Sarvas tutki Sotkanvirran rannalla sijaitsevaa kivikautista asuinpaikkaa. Samalla alueella (joskin eri kohteessa) jatkettiin tutkimuksia v. 1974 Matti Bergströmin johdolla. Samana vuonna tutki Maarit Suni Pihlajamäen rautakautista löytöaluetta.

1980-luvun tähän mennessä ainoat Nokialla tehdyt kaivaukset suoritettiin vuonna 1984 Sarkolan Talolan kumpukalmistoalueella Turun yliopiston arkeologian osaston toimesta. Tällöin töitä johti Erkki Renvall.

Nokian alueen esihistoriaa on kirjallisuudessa käsitelty suhteellisen vähän. Seuraavassa luetellaan tärkeimmät kirjalliset lähteet, joissa Nokian aluetta on käsitelty:

- W. Carlsson: Historiallinen ja maantieteellinen kertomus Pirkkalan pitäjästä. Pitäjänkertomuksia I, Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 47, Helsinki
- A.O.Heikel: Kertomus Pirkkalan kihlakunnan muinaisjäännöksistä. Bidrag till kännedom af Finlands Natur och Folk. XXXVIII, Helsinki 1882
- A.Hackman: Die Ältere Eisenzeit Finnlands I, Helsingfors 1905
- J. Rinne: Rautakauden löytöjä Kehon kappalaisvirkatalon maalta Pirkkalasta. SM - FM XIV, Helsinki 1907
- K.V.Kaukovalta: Pirkkalan heimo- ja keskiaika, Pirkkalan historia, Tampere 1934
- H. Salmo: Die Waffen der Merovingerzeit in Finnland, SMYA XLII:1, Helsinki 1938
- H. Salmo: Satakunnan rautakausi, Satakunnan historia II, Vammala 1952
- M.Miettinen: Vanhan Pirkkalan esihistoria, Vanhan Pirkkalan historia, Tampere 1974
- O.Keskitalo: Suomen nuoremmen roomalaisen rautakauden löydöt, Helsingin yliopiston ark. laitoksen moniste 20, 1979.

4.
Alla esitetyn kirjallisuuden lisäksi kannattaa mainita joulukuksi 1985 ilmestynyt Nokia-Seuran ja Siuro-Seuran julkaisema kotiseutujulkaisu "Iso Nokia", jossa on artikkelit: Erä-Esko: Junkkarin mäki - Nokian muinaisuuden avain, s. 3-5 ja Renvall: Uusia muinaisjäännöksiä Nokialla, s. 18-21.

4. NOKIAN KIINTEÄT MUINAISJÄÄNNÖKSET

I KIVIKAUTISET ASUINPAIKAT

1. Alatalja

peruskartta 2121 11 SUONIEMI

x = 6815 24

y = 458 30

z = 60 - 65

Kylä: Suoniemi, Kirkonkylä

Tila: Alatalja 1⁴⁶

Mahdollinen kivikautinen asuinpaikka koilliseen kohti Taljanlahtea viettävällä pellolla. Alue on Kesäniemeen vievän tien lounaispuolella Suoniemi - Tampere -tien ja Kesäniemen tien risteyksestä noin 20 - 40 m Kesäniemeen päin. Ilmoitettu koordinaattipiste ilmaisee hioimen löytökohdan, joka on Alataljan päärakennuksesta 100 m länsilounaaseen ja Suoniemen kirkosta 140 m pohjoiseen. Löytöinä tältä peltoalueelta saatiin hioimen katkelma ja 6 kpl kvartsi-iskoksia.

Neg. TYA 11013 - 11015, Dia TYA 158:4

Löydöt: TYA 300:1-2

2. Hanhisaari

peruskartta 2121 11 SUONIEMI

x = 6817 95

y = 459 45

z = noin 60

Kylä: Urmin

Tila: Urmian kylän yhteisomistus

Hanhisaarella kivikkoisella harjunlaella oleva kivikautinen asuinpaikka. Saari sijaitsee Kulovedessä Sadanleukaluitten länsikärjestä noin 600 metriä etelään ja Suoniemen kirkosta noin 3, 1 km koilliseen. Lähin etäisyys mantereeseen on noin 120 m.

Kesän 1985 inventoinnissa kyseistä löytöpaikkaa ei tarkastettu.

Löydöt:

Inv. U, Salo 1950, N:o 1

3. Kamppi

peruskartta 2121 11 SUONIMIEMI

x = 6814 90

y = 458 30

z = 60 - 65

Kylä: Suonemi, Kirkonkylä

Tila: Kamppi 3⁴¹

Kivikautinen asuinpaikka-alue, joka sijaitsee Suonimen kirkosta noin 130 m etelään pellolla. Lähin etäisyys Kuloveden rantaan on noin 120 metriä. Kohde tarkastettiin kesällä 1985, mutta mitään löytöjä ei tehty.

Löydöt:

TARK: A.-L. Hirviluoto 1969

4. Pelttari

peruskartta 2123 01

x = 6805 94

y = 461 65

z = 105 - 110

Kylä: Myllykylä

Tila: Pelttari 1¹⁷⁵

Vasarakirveskulttuurin aikainen asuinpaikka ja kalmisto, joka on lounaaseen viettävällä rinteellä entisen hiekkakuopan reunassa. Kuopasta on hiekanotto lopetettu ja kuopan rinne kasvaa puita ja pensastoa siksi tiheästi, että kesällä 1985 oli lähes mahdoton päästä tarkastelemaan kuopan reunoja. Kalmistoa ja asuinpaikkaa on todennäköisesti edelleen hiekkakuopan reuna-alueella sekä kuopan yläosassa pellon alla.

Löydöt:

INV.: 1975

TARK.: Leppäaho 1937

Hirviluoto 1969

KAIV.: Pälvi 1937

5. Perttula

peruskartta 2123 01

x = 6809 02

y = 468 68

z = n. 80

Kylä: Pajulahti

Tila: Perttula 6¹⁸

6,

Todennäköinen kivikautinen asuinpaikka, joka sijaitsee Mastianvuoren etelärinteellä jyrkällä rantatörmällä. Alue on savipeltoa. Tätä kohdetta ei tarkastettu kesällä 1985.

Löydöt:

Inv. 1975

6. Talola

peruskartta 2123 02 SIURO

x = 6811 34 - 60

y = 460 24 - 50

z = 60 - 65

Kylä: Sarkola

Tila: Talola 11²³

Ainakin kaksi erillistä kivikautista asuinpaikkaa, joilta molemmilta löytyi kvartsi-iskoksia, mahdollisia kivilaji-iskoksia ja ylempältä asuinpaikalta pii-iskoksia. Alue on savimultapeltoa.

Alueista ylempänä sijaitseva on Talolan päärakennuksesta noin 200 metriä lounaaseen ja vanhasta Vammala - Tampere -tiestä 60 m luoteeseen. Kuloveden rantaan on matkaa noin 200 metriä.

Alempi asuinpaikka on Talolan päärakennuksesta 160 - 180 m itäkaakkoon ja em. tiestä noin 20 - 40 m luoteeseen. Kuloveden nykyiseen rantaan on matkaa noin 100 metriä. Asuinpaikkojen välinen etäisyys on koillinen - lounas -suunnassa noin 260 - 280 m. *n. 320 m luoteeseen. pöytä. m. m.*

Talolan alueella on myös kumpukalmisto (katso numero II:1), jota tutkittaessa kesällä 1984 löytyi kaksi palaa kompakeramiikkaa (TYA 258:41). Talolan maalta on löytynyt myös reikäkivi, joka on luovutettu Tyrvään Museoon (mv. Mikko Talolan tiedonanto).

Neg. TYA 10971 - 10972, Dia TYA 158:5

Löydöt: TYA 258:41, TYA 301:1-4

Löydöt: kartta 1

7. Pikkuvainio

peruskartta 2123 02 SIURO

x = 6811 66

y = 461 38

z = 85 - 90

Kylä: Sarkola

Tila: Sorri 9⁴⁰

Kivikautinen asuinpaikka-alue Sorrin talon länsipuolella päärakennuksesta noin 200 metriä luoteeseen. Alue on loivasti länteen laskevaa savimultapeltoa, jolta löytyi hioimen katkelma, pii-iskos ja kvartsi-iskoksia. Koordinaattipiste ilmoittaa hioimen löytökohdan. Siitä noin 100 metrin säteellä on oletettua

7.
asuinpaikka-alue. Löytöpaikasta koilliseen noin 360 metriä on Sanasjärven ranta.

Löydöt: TYA 302:1-3

8. Tolpanvainio

peruskartta 2123 02 SIURO

x = 6810 54 - 74

y = 461 86

z = n. 80

Kylä: Sarkola

Tila: 21⁵

Mahdollinen kivikautinen asuinpaikka-alue koilliseen kohti Hankaojaa viettävällä pellolla. Ainoana löytönä tuli kvartsi-iskoksia. Asuinpaikka sijaitsee Turku - Tampere -tien Tottijärven risteyksestä noin 300 - 400 metriä lounaaseen.

Löydöt: TYA 303:1

9. Laurilanlahti

peruskartta 2123 02 SIURO

x = 6810 58 - 66

y = 467 34 - 46

z = 80 - 82

Kylä: Pajulahti

Tila: 7⁵⁹

Laurilanlahden pohjoisrannalla Latosaarta vastapäätä oleva peltoalue, jolta saatiin löytöinä kvartsi-iskoksia. Mahdollinen asuinpaikka sijaitsee rantaterassilla, joka on korkeuskäyrä 80 mmpy. Asuinpaikan etäisyys rannasta on noin 40 metriä.

Löydöt: TYA 304:1

10. Tapanila

peruskartta 2123 02 SIURO

x = 6817 54 - 60

y = 465 26 - 40

z = 65

Kylä: Haapaniemi

Tila: Koivuranta 1²⁸

Tapanilan talosta noin 60 metriä pohjoiseen kohti Kulovettä laskevalla peltoalueella oleva todennäköinen kivikautinen asuinpaikka, jolta löytyi pii- ja kvartsi-iskoksia. Kuloveden rantaan on matkaa noin 100 metriä.

8.

Samman tilan alueella välittömästi asuinpaikan eteläpuolella on hautakumpuja (kohde II:14) ja hieman ylempänä pellolla asuinpaikasta 60 metriä kaakkoon on mahdollinen rautakautinen asuinpaikka tai osittain tuhoutunut kalmisto (kohde II:15).

Löydöt: TYA 305:1-3

Lähteet: Larkka 3

11. Lukkilansalmi

peruskartta 2123 02 SIURO

ry. luettelossa: Lukkilansalmi 2

x = 6817 50

y = 467 30

z = noin 60

Kylä: Lukkila

Tila: Ylinen 1²⁴

Mahdollinen kivikautinen asuinpaikka Nokianvirran laskukohdalla Lukkilansalmen etelärannalla olevalla niemekkeellä. Erä-Esko löysi rantahiekasta vedenrajasta kvartsi-iskoksia. Hänen mukaansa asuinpaikka on nykyisin vedenpinnan alla tai sen tasossa ja vesi huuhtelee esiin löytöjä tai asuinpaikka on ollut veden aikanaan ylempää alas sortamalla penkereellä. Kesän 1985 inventoinnissa alueelta ei kuitenkaan havaittu merkkejä kivikautisesta asuinpaikasta. Samalta alueelta on aikaisemmin löydetty vasarakerros KM 8950.

Alueella olevan soranottopaikan reunasta löydettiin raudanvalmistuskuoppa (kts. kohde III:1)

Neg. TYA 10980 - 10982

Löydöt: KM 8950, KM 11975:1-7

Inv. Erä-Esko 1948:6

Kirjallisuus: Miettinen 1974, s. 895, 948

Lähteet: Larkka 10

12. Kulju

peruskartta 2123 02 SIURO

x = 6819 10

y = 464 46

z = 65

Kylä: Kulju

Tila: Kuljun kartano 1.2¹⁴⁷

Mahdollinen kivikautinen asuinpaikka, joka sijaitsee loivasti kohti itää viettävällä peltoalueella Jokisjärven länsirannalla noin 130 m järven rannasta. Peruskarttaan alue on merkitty pelloksi, mutta ainakin kesällä 1985 se oli viljelemätöntä. Välittömästi oletetun asuinpaikka-alueen länsipuolelle on tehty kävelytie, jota noudattelevien ojien reunoja tarkasteltaessa ei havaittu merkkejä kulttuurikerroksesta, joka rajoittuneekin peruskarttaan pelloksi merkitylle alueelle.

Löydöt:

Tark. Hirviluoto 1971

13. Rekola

peruskartta 2123 05 NOKIA

x = 6812 76

y = 470 94

z = 80 - 85

Kylä: Sorva

Tila: Rekola 3⁶⁸

Mahdollinen kivikautinen asuinpaikka loivasti lounaaseen kohti Pyhäjärven Kylänlahtea laskevalla peltoalueella aivan pellon ja metsän rajalla. Matkaa Kylänlahden rantaan on noin 160 metriä. Asuinpaikka-alue on Rekolan tilan päärakennuksesta noin 240 metriä luoteeseen ja Sorvasta Sorvanniemeen vievän tien koillispuolella noin 120 metriä tiestä. Kivikaudella veden pinta on todennäköisesti noudatellut 80 metrin korkeuskäyrää, jolloin asuinpaikka on ollut aivan veden rajassa.

Metsäsaarekkeessa asuinpaikasta noin 40 m koilliseen on hiekkakuoppa, jonka reunoja tarkasteltaessa ei havaittu mitään mainittavaa. Pellolta löytyi kaikkiaan 35 kvartsi-iskosta, joista 8 kpl oli tavallista kvartsia ja loput savukvartsia. Iskokset löytyivät varsin pieneltä, vain noin 10 m säteeltään olevalta alueelta. Iskosten joukossa oli suuriakin paloja, jotka välttämättä eivät kivikautisten iskosten tunnusmerkistöä täytä. Tiedusteltaessa eivät paikalliset asukkaat osanneet selittää miten muuten iskokset olisivat alueelle tulleet (esim. räjäytystyö), joten niitä on pidettävä kivikautisen asutuksen jäänteinä. Alue sopii myös sijanniltaan erittäin hyvin kivikautiseksi asuinpaikaksi.

Löydöt: TYA 306:1

14. Naulonsuo

peruskartta 2123 05 NOKIA

x = 6813 86

y = 471 25

z = 80

Kylä: Sorva

Tila: Naulonsuo 2¹⁸

Loivarinteisellä peltokumpareella sijaitseva mahdollinen kivikautinen asuinpaikka. Kohde on Naulonlahden pohjukasta noin 360 metriä länteen Nokia-Sorva-tien ja siitä erkanevan Ketteenniemeen vievän tien risteyksestä 10 - 20 m Ketteenniemeen päin tien lounaispuolella. Välittömästi tien lounaispuolelta risteyksestä noin 30 m Ketteenniemeen päin löytyiv vuonna 1946 kourutaltilta, jonka löytöpaikasta parikymmentä metriä lounaaseen löysi Erä-Esko vuonna 1948 kvartsi-iskoksen. Löytöalue on savista loivasti pohjoiseen laskevaa peltoa. Kohdetta ei tarkastettu vuonna 1985.

Löydöt: KM 11970Inv. Erä-Esko 1948:20 ja 1975

a) x = 6815 85

y = 473 16

z = 78 - 82

Tila: Hauroinen 1²⁵

b) x = 6815 48

y = 473 65

z = 80

Tila: Keho 3

c) x = 6815 20 - 25

y = 472 90 - 473 25

z = 80 - 85

Tila: Keho 1⁷ ja 1⁸

Uscita erillisiä kivikautisia asuinpaikkoja, jotka sijaitsevat Pyhäjärven rannalla Luotosaaren kärjessä ja sokkeloisen Liukuslahden rannoilla. Erä-Esko pystyi vuonna 1948 inventoinnissaan erottamaan kolme erillistä asuinpaikka-aluetta. Hauroisten Viinikanniemestä löytyi niemen kärjestä pellolta kvartsi-iskoksia. Alueella sijaitsee nykyisin Viinikanniemen leirintäalue, jossa M. Bergström suoritti vuonna 1974 kaivauksen havaitsematta merkkejä kivikautisesta kulttuurikerroksesta.

Toinen asuinpaikka-alue sijaitsee aivan Kehonokan kärjessä, mistä Silkkeen huvilan luota lipputangon vierestä löytyi kvartsi-iskoksia. Maaperä kohdalla on savista.

Kolmas Erä-Eskon havaitsemista asuinpaikka-alueista sijaitsee Luotosaaren pohjoispäässä, mistä hän useilta kohdin löysi kvartsi-iskoksia kaikkiaan 203 kpl. Erityisen paljon niitä löytyi saaren koillisosasta Särkänvirran (ei Sotkanvirta kuten Erä-Eskon kartassa) rannalta Luotosaarta vastapäätä toiselta rantapenkereeltä, joka oli osittain sortunut alemmas.

Koko Liukuslahden alue on erittäin sopivaa maastoa ajatellen kivikautisia asuinpaikkoja. Se on suojaista ja virtojen ansiosta kalaisa alue, joka on kalastusalueena myöhemminkin ollut suosittu. Kesän 1985 inventoinnissa todettiin, että Liukuslahden pohjukka varsinkin koillis- ja itäosiltaan on ollut kivikaudella suosittua asuinalueita. Sieltä löytyi useita erillisiä asuinpaikkoja rantaterassilta (katso kohde I:16).

Löydöt: a) KM 11976:9, b) KM 11976:10, c) KM 11976:1 - 8

Inv. Erä-Esko 1948:12

Kaivaus: Sarvas 1960

Bergström 1974

Kirjallisuus: Miettinen 1974, s. 895, 948

Lähteet: Kartta 11 (kartta ei liity Sotkanvirtaan, vaan n. 200 m pohjoisempaan olevaan Sotkanvirtaan röhkään ja Liukuslahden aap)

16. Liukuslahti

peruskartta 2123 05 NOKIA

x = 6816 06 - 34

y = 473 10 - 50

z = noin 80

Kylä: Hauroinen

Tila: 1³⁵, 3¹ ja 3³

Liukuslahden pohjois- ja koillisrannalla olevilla pelloilla 80 m korkeuskäyrää noudatellen on useita erillisiä kivikautisia asuinpaikkoja, joista kesän 1985 inventoinnissa löytyi hioimen tai taltan katkelma, kuusi pii-iskosta ja 20 kvartsi-iskosta. Asuinpaikat sijaitsivat Pyhäjärven ensimmäisellä rantaterassilla ja niitä on Sotkanlinnan eteläpuolisella peltoalueella noin 60 m matkalla ja pelloilla Sotkanlinnan pohjoispuolella noin 400 metrin päähän siitä. Kivikauden aikainen veden pinta on todennäköisesti ollut 80 metrin korkeuskäyrän tasolla, sillä löydöt seuraavat tarkasti käyrää myös sen tehdessä Liukuslahden pohjukassa mutkan kohti sisämaata aina noin 300 metrin päähän nykyisestä rannasta.

Asuinpaikkoja saattaa olla myös idempänä kuin oheisen liitekarttaan on merkitty. Havaintojen tekeminen Liukuslahden luoteisrannalla oli vaikeampaa, sillä alueella ei ole peltoa vaan kuusimetsikköä. Maasto siellä tosin nousee niin jyrkästi, että kivikautisten asuinpaikkojen esiintyminen siellä ei liene luultavaa.

Neg. TYA 10977 - 10979, Dia TYA 158:1 - 3.

Löydöt: TYA 307:1 - 4

II RAUTAKAUTISET KALMISTOT JA ASUINPAIKAT

1. Talola

peruskartta 2123 02 SIURO

x = 6811 50

y = 460 38

z = 65 - 67

Kylä: Sarkola

Tila: Talola 11²³

Rautakautinen kumpukalmistoalue, joka sijaitsee Sarkolan kylän Talolan talon välittömässä pihapiirissä loivasti kohti itää viettävässä rinteessä. Paikka on noin 4 km Suoniemen kirkosta eteläkaakkoon Kulovedestä etelään pistävän kapean Sarkolanlahden pohjukassa Muuringinnokka nimisellä niemellä. Itse kalmistoalue on metsän reunasta etelään peltojen keskelle pistävä viljelemätön kivinen maakaistale. Alueella sijaitsevat yhdeksän kumpua ovat varsin matalia ja pienikokoisia. Noin neljä metriä kalmistoalueen pohjoisreunasta rinne alkaa laskeutua jyrkästi kohti pohjoista Kuloveteen.

12

Kalmisto löydettiin vuonna 1953, jolloin mv. Mikko Talola kiven- ja maansekaisesta kummausta luisen naskalin ja saviastianpaloja. Samana vuonna tohtori Helmer Salmo tarkasti alueen ja vuonna 1954 maisteri Esko Sarasmo suoritti siellä kaivauksen tutkien kolme hautakumpua ja tehden alueesta yleiskartan. Kummausta ei tehty mitään ajoittavia löytöjä eikä mitään varsinaisia hautauksista todistavia löytöjä. Sarasmo toteaa kaivauskertomuksessaan kuitenkin: "...voitane olettaa, että kummut kuitenkin ovat polttohautoja, mahdollisesti kansainvaellusajalta, sillä juuri siltä ajalta Satakunnassa on vähälöytöisiä hautakumpareita."

Kesällä 1984 tutkittiin kaksi erillistä aluetta, yhteensä 106 m². Kaivausalue I oli kooltaan 80 m² laajuinen maantasainen kiveys, josta löytyi pääasiassa rautakuonaa ja saviastianpalasia. Kyseessä ei ollut hauta. Kaivausalueen II muodosti 26 m² laajuinen matala kumpu, josta keramiikan ja rautakuonan lisäksi löytyi hautauksesta kertova 60 g poltetun luun pesäke. Ajoittavia esinelöytöjä ei kummaltakaan kaivausalueelta löytynyt. Kaivausalueen I laidasta kivetyn alueen ulkopuolelta löytyi suorakaiteinen kooltaan 70 X 270 cm oleva kulttuurimaakuoppa, jota arveltiin löydettömäksi ruumishaudaksi. Kuopasta otettiin hiilinäyte, joka kuitenkin antoi ajoitustuloksen 140 ± 100 (Hel-2135). Kyseinen kulttuurimaakuoppa ei siis ajoitu rautakautiseksi.

Kesällä 1985 kalmistoalue oli muuten koskematon paitsi että alueen eteläpäähän oli kasattu pallolta jonkin verran kiviä. Kalmistoalueen välittömässä läheisyydessä peltoalueella sijaitsee myös kaksi kivikautista asuinpaikka-alueetta (katso kohde I:6).

Neg. TYA 9541 - 9676, Dia TYA 135: 1 - 42

Löydöt: KM 13286, KM 13712: 1 - 40, TYA 258: 1 - 274

Tark. Salmo 1953

Kaiv. Sarasmo 1954

Renvall 1974

Kirjallisuus: Kaivaustuloksia käsitelty tarkemmin artikkelissa "Sarkolan seudun muinaisasutus vahvistunut" Nokian Uutiset 6. 9. 1985.

Liitteet: Kartta 1

2. Erkkilä

peruskartta 2123 02 SIURO

x = 6811 74 - 76

y = 460 50 - 52

z = 60 - 65

Kylä: Sarkola

Tila: Erkkilä 4¹³

Sarkolanlahden itärannalla lahteen viettävällä niittyalueella rannasta noin 60 metrin päässä on kaksi kiven ja maansekaisista kumpua. Kohde sijaitsee alueel-

13.
la, jossa on ollut ennen Sarkolan vanha kylän paikka, joitakin talonpohjia on vieläkin nähtävissä. Kummut ovat Erkkilän talon sikalan jätelietealtaasta noin 30 metriä länteen.

Kummuista läntisempi on halkaisijaltaan noin 4,5 m ja korkeudeltaan 0,5 m. Itäisen kummun halkaisija on noin 5,5 m ja korkeus noin 1,0 m. Kumpuihin tehdyistä matalista koekuopista löytyi 11 palaa palanutta savea. Lisäksi maa näytti noensekaiselta.

Erkkilän kummuista noin 300 m lounaaseen Sarkolanlahden toisella puolen sijaitsee Talolan kumpukalmistoalue (kohde II:1).

Neg. TYA 10962 - 10964, Dia TYA 158: 51 - 53

Löydöt: TYA 308:1

Liitteenä: Kartta 1

3. Peltoaho

peruskartta 2123 02 SIURO

*kartan ja peruskartan kella
kur. peltoalueella n. j. j. j.
alueella x=6812 08-20
y: 2460 70 - 2461 04*

x = 6812 16

y = 460 14

z = 80 - 95

Kylä: Sarkola

Tila: Peltoaho 4¹³, Luiri 1²⁸

Peltojen keskellä sijaitseva viljelemätön alue, jossa on noin hehteerin kokoisella alueella yli 50 röykkiötä tai kumpua. Röykkiöt ovat pintaosiltaan pelkistä kivistä rakennettuja, mutta ainakin koekuopista päätellen parin kivikerroksen jälkeen röykkiöissä on myös maata. Muutamien röykkiöiden (n:o 4 ja 8) vieressä tehdyistä koekuopista löytyi palanutta savea, vähän rautakuonaa ja hiiltä. Kooltaan röykkiöt ovat suhteellisen pieniä, ainakin maanpinnalle näkyviltä osiltaan. Keskimääräinen halkaisija on noin 2,5 metriä. Isoimman röykkiön halkaisija on noin 6 metriä.

Osa röykkiöistä sijaitsee niityllä, osa kuusikossa, kosteapohjaisessa lepikos-
sa tai istutuskoivikossa. Ainakin osa kasoista on varmaan maanraivauksen
tai istutuskoivikkoalueella ojituksen tulosta. Tuntuisi kuitenkin oudolta, jos
kaikki olisivat kaski- tai peltoraunioita, sillä niitä on paikoin niin tiheästi
että ne eivät olisi voineet olla haittaamatta maanviljelyä. Tätä vastaan puhuu
myös koekuopista tehdyt löydöt. Varmuutta asiaan ei kuitenkaan saada ennen
kuin alueella on tehty koekaivaus. Peruskarttaan tämä alue on merkitty kivikok-
si.

Röykkiöaluetta rajoittaa koillisessa metsää kasvava mäki, etelässä Sanasjärves-
tä Kuloveteen laskeva oja sekä muualta pellot. Matkaa lounaaseen Kuloveden
rantaan on noin 400 - 500 m. Idässä 400 - 600 m päässä on Sanasjärven ranta.
Alueesta piirretty oheinen kartta ei ole, eikä se voi olla tarrka, sillä se
tehtiin vain mittaa ja kompassia apuna käyttäen. Karttaintaa kuitenkin kuvan

alueen koosta ja röykkiöiden sijainnista toisiinsa nähden sekä niiden sijainnista eri biotoopeilla ja mittasuhteista.

Kartoituksen aikana alueelta havaittiin kaikkiaan 51 röykkiötä. Runsaan aluskasvillisuuden vuoksi on todennäköistä, että useitakin pieniä röykkiöitä ja varsinkin lähes maantasaisia kumpuja on jäänyt huomaamatta. Seuraavassa röykkiöt luetellaan. Numerointi viittaa kartan numerointiin.

1. Röykkiö, joka koostuu isoista (halkaisija 100 cm) kivistä, joita on näkyvillä 10 kpl. Kivet muodostavat epäsäännöllisen kohän, jonka keskellä on pienempiä kiviä. Sijaitsee isosta halkeilleesta siirtolohkareesta noin 5 m etelään. Röykkiön halkaisija on noin 4,5 m. Korkein röykkiö on reunakivien kohdalta, joiden korkeus on noin 0,5 m. Sijaitsee niittyalueella lähellä pellon ja istutusköivikon reunaa.

2. Epämääräinen röykkiö, josta on näkyvillä viisi isoa (halk. 100 cm) kiveä. Röykkiön halkaisija on noin 3,5 m. Sijaitsee niittyalueella istutusköivikon reunassa.

3. Matala, lähes maantasainen kumpu. Halkaisija 1,5 m ja korkeus 0,2 m. Sijaitsee niityllä.

4. Iso, niityllä sijaitseva röykkiö, jonka keskellä kasvaa kuusi. Röykkiön halkaisija on noin 6 - 6,5 m. Viereen tehdystä kockuopasta löytyi palanutta savea ja rautakuonaa.

5. Ison silmäkiven ympärille rakennettu röykkiö, jonka halkaisija on 4 m ja korkeus 0,5 - 0,7 m. Röykkiö rakentuu halkaisijaltaan 0,2 m - 1,0 m olevista kivistä. Röykkiön päällä kasvaa tuomi ja kataja ja se sijaitsee niityllä istutusköivikon reunassa.

6. Kiintokiven varaan rakennettu röykkiö, jonka halkaisija on noin 2 m ja korkeus 0,2 - 0,4 m. Päällä kasvaa pihlaja. Alue on niittyä.

7. Matala, tasakokoisista kivistä rakennettu soikea röykkiö, jonka koko on 2 X 4 m ja korkeus keskeltä 0,3 m. Sijaintimaasto on niityn ja kosteapohjaisen lepikon rajaa.

8. Pieni, ison kiven viereen koottu kiveys. Halkaisija 2 m, korkeus 0,2 - 0,4 m. Maasto kosteapohjaista lepikkoa.

9. Ison kiintokiven viereen rakennettu röykkiö, jonka halkaisija on 4 m ja korkeus 0,2 - 0,5 m. Röykkiön kivet ovat suhteellisen tasakokoisia. Röykkiön kes-

15.
kellä kasvaa pihlaja ja tuomi ja sen pinnalle on koottu peltiromua. Maasto on kosteapohjaista lepikkoa.

10. Isoista kivistä koostuva soikea röykkiö. Kivien koko vaihtelee 100 cm - 150 cm. Röykkiön koko on 2 X 5 m ja korkeus noin 0,5 - 0,7 m. Sijaitsee ojitetussa istutuskoivikossa ja lienee ojituksen aikana paikalle koottu.

11. Isomman kiven varaan rakennettu röykkiö, jonka halkaisija on 3 m ja korkeus 0,3 - 0,6 m. Kivien koot vaihtelevat 0,4 - 1,2 m. Röykkiön keskellä kasvaa kuusi ja kataja. Maasto istutettua koivikkoa.

12. Pienehkö röykkiö, jonka halkaisija on 2 m ja korkeus 0,5 m. Päällä kasvaa kataja. Sijaitsee ojitetussa koivikossa.

13. Maakiven varaan rakennettu isohkoista kivistä koostuva röykkiö. Kivien koot vaihtelevat 0,5 - 1,0 m. Röykkiön halkaisija on noin 4 m ja korkeus 0,4 - 0,7 m. Alue on istutuskoivikkoa ja röykkiön päällä kasvaa kaksi koivua, pihlaja ja kataja. Tämän kohteen ympärillä on kuusi pienempää röykkiötä, numerot 11, 12, 14, 15, 16 ja 17.

14. Pieni, halkaisijaltaan vain 1,5 m kokoinen röykkiö, joka suurimmaksi osaksi on turpeen peitossa. Röykkiö on lähes maantasainen, sen korkeus on vain 0,2 m. Maasto on istutuskoivikkoa.

15. Pieni röykkiö, joka on lähes kokonaan turpeen peittämä. Halkaisija 1,5 m ja korkeus vain 0,1 m. Maasto istutuskoivikkoa.

16. Röykkiö, joka koostuu muutamista isohkoista kivistä. Halkaisija 2 m ja korkeus 0,3 m. Sijaitsee istutuskoivikon eteläreunassa.

17. Lähes kokonaan turpeen peittämä halkaisijaltaan 2 m ja korkeudeltaan 0,3 m kokoinen röykkiö, joka sijaitsee istutuskoivikon eteläreunassa.

18. Röykkiö, joka on rakennettu isohkoista kivistä kiintokiven pohjoispuolelle. Halkaisija 5 m ja korkeus 0,7 m. Sijaitsee pallon ja koivikon rajalla. Todennäköisesti peltoraunio.

19. Röykkiö, jonka halkaisija on 4 m. Rakennettu isoista, halkaisijaltaan yli 100 cm olevista kivistä. Sijainti sama kuin em. Lienee peltoraunio.

20. Pieni röykkiö, joka on koottu isomman kiven (halk 0,7 m) pohjoispuolelle. Röykkiön halkaisija on 1,5 m. Sijaitsee kosteapohjaisessa lepikossa.

21. Isohko kiviröykkiö, joka koostuu tasakokoisista kivistä. Tämä matala (0,3 - 0,4 m) röykkiö on soikea ja kooltaan 1,5 X 5,5 m. Maasto on kuusikkoa.
22. Välittömästi em. kaakkoispuolella oleva pieni, halkaisijaltaan noin 2 m ja korkeudeltaan 0,4 m oleva röykkiö. Maasto kuin em.
23. Ison maakiven (halk. 150 cm) viereen rakennettu matala röykkiö, jonka halkaisija on 3 m ja korkeus 0,2 m. Maasto on kosteapohjaista lepikkoa. Alueella on runsaasti vadelmapensaita.
24. Alueen isoimpia röykkiöitä. Halkaisija noin 5,5 m ja korkeus 0,7 m. Röykkiö on koottu ison maakiven viereen. Kivien koko vaihtelee 20 - 100 cm. Röykkiön vieressä kasvaa iso kuusi. Maasto on kuusikon ja kosteapohjaisen lepikon rajaa.
25. Alueen isoin röykkiö, jonka halkaisija on 6 m ja korkeus 0,5 m. Kivien koot vaihtelevat 0,2 - 0,5 m. Vieressä kasvaa iso kuusi, maasto muuten sanajalkaa ja ja vadelmaa kasvavaa metsän ja niityn rajamaastoa.
26. Röykkiö, joka on koottu ison kiven eteläpuolelle. Silmäkiven halkaisija on noin 100 cm. Röykkiön halkaija 2 m ja korkeus 0,4 m. Sijaitsee Peltoahon ja Luirin tiloja rajoittavan aidan länsipuolella portin kohdalla.
27. Röykkiö, joka on rakennettu reunassa olevan ison kiven varaan. Röykkiön halkaisija on noin 2 m ja korkeus 0,7 m. Kohde on Luirin tilan alueella ja maasto on leppää kasvavaa laidunaluetta.
28. Kiviröykkiö, jonka keskellä kanto, halkaisija noin 3 m korkeus 0,4 m. Maasto kuin em.
29. Turpeen lähes kokonaan peittämä röykkiö, joka on rakennettu ison kiven eteläpuolelle. Sijaitsee tiloja rajoittavan aidan itäpuolella. Maasto kuin em.
30. Noin metrin korkuinen röykkiö, jonka halkaisija on 4 m. Kivien koot vaihtelevat 0,4 - 1,0 m. Sijaitsee leppää kasvavalla laitumella Peltoahon ja Luirin tiloja erottavan aidan alla.
31. Pieni turpeen peittämä kumpu, jonka halkaisija on 1,5 m ja korkeus 0,3 m. Maasto kuin em.
32. Noin 1,5 m pitkä ja hieman alle 1 m leveä kiveys, jossa kivien koot vaihtelevat 0,4 - 0,7 m. Maasto lepikkoa.
33. Matala (0,3 m) röykkiö, jonka halkaisija 2 m. Kivien halkaisija vaihtelee

17.
0,3 - 0,5 m. Maasto on kosteapohjaista lepikkoa.

34. Pieni rökkiö, jonka halkaisija on 1,5 m ja korkeus 0,3 m. Maasto kuin em.

35. Halkaisijaltaan 1,2 m kokoisen kiven viereen rakennettu halkaisijaltaan 1,5 ja korkeudeltaan 0,6 m oleva rökkiö. Maasto kostea lepikkoa.

36. Rökkiö, jonka halkaisija on 1,5 m ja korkeus 0,3 m. Maasto kuin em.

37. Ison kiven viereen koottu rökkiö, jossa kivien koot vaihtelevat 0,5 - 1,2 m. Halkaisija 2,5 m ja korkeus 0,4 m. Maasto kuin em.

38. Ison kiven viereen koottu rökkiö. Halkaisija 2m ja korkeus 0,4 m. Maasto on kosteapohjaista lepikkoa.

39. Pituudeltaan 3,5 m ja leveydeltään 1,5 m oleva rökkiö, joka pohjoispäästään on 0,7 m korkuinen ja eteläpäästään lähes maantasainen Kivien halkaisija vaihtelee 0,4 m-1,0 m. Maasto kostea lepikkoa.

40. Noin metrin korkuinen rökkiö, jonka halkaija on 2 m. Maasto kuin em.

41. Korkea (1,5 m) kiintokiven viereen rakennettu rökkiö, jonka halkaisija on noin 2 m ja muu korkeus 0,7 m. Maasto kostea lepikkoa.

42. Halkaisijaltaan 2 m ja korkeudeltaan 0,4 m oleva rökkiö. Maasto kuin em.

43. Pieni rökkiö. Halkaisija 1,5 m ja korkeus 0,4 m. Maasto kuin em.

44. Pieni, halkaisijaltaan 2 m ja korkeudeltaan 0,3 m oleva rökkiö kosteapohjaisessa lepikossa.

45. Rökkiö, jonka halkaisija on 2,5 m ja korkeus 0,7 metriä. Kivien koot vaihtelevat 0,4 - 0,8 m. Maasto kuin em.

46. Soikea 1,5 X 4 m kooltaan oleva rökkiö. Maasto on lepikkoa.

47. Soikea rökkiö, jonka koko on 2 X 3,5 m ja korkeus 0,5 m. Kivet halkaisijaltaan 0,2 - 0,8 m. Maasto on kosteapohjaista lepikkoa.

48. Pieni rökkiö. Halkaisija 1, 5 m ja korkeus 0,4 m Maasto kuin em.

49. Turpeen lähes kokonaan peittämä rökkiö, jonka halkaisija on 2 m ja korkeus 0,4 m. Maasto kuin em.

50. Pieni röykkiö, jonka halkaisija on 1,5 m ja korkeus 0,1 m. Maasto kostea lepikkoa.

51. Pieni röykkiö, jonka halkaija on 1,5 m ja korkeus 0,4 m. Kivien koot vaihtavat 0,4 - 1,0 m välillä. Maasto on kosteapohjaista lepikkoa.

Neg. TYA 10991 - 10998, Dia TYA 158: 26 - 33

Löydöt: TYA 309:1 - 2

Liitteet: Kartta 2

4. Pleunannokka

peruskartta 2123 02 SIURO

x = 6817 20

y = 460 54

z = 70 - 75

Kylä: Ruolahti

Tila:

Kyseessä on kaksi lähes maantasaista kiveystä, joiden molempien pintaosista löytyi hiiltä. Kiveykset eivät sijaitse aivan Pleunannokassa, vaan siitä kaakkoon olevalla mäellä Laukkaannokkaan vievän tien länsipuolella. Mäki on kivinen ja biotoopiltaan lähinnä mäntykangasta.

Kiveykset sijaitsevat noin 4 m päässä toisistaan. Toin^{en} pyöreä ja läpimitaltaa noin 5 m oleva kiveys sijaitsee mäellä olevasta aitasta noin 6 m länteen. Soikea 3 m X 5 m laajuinen kiveys on välittömästi aitan eteläpuolella. Kiveykset ovat turpeen peittämiä ja niiden korkeudet ovat 0,3 ja 0,2 m.

Kiveysten syntyminen esim. rakennustoissa tuntuu epätodennäköiseltä, sillä aittaa pystetetessä maata ei ole kaivettu ja muita rakennuksia ei lähipiirissä ole.

Neg, TYA 10989 - 10990, Dia TYA 158: 24 - 25

5. Marttila (Knuutila)

peruskartta 2123 02 SIURO

x = 6817 74

y = 467 18

z = 65

Kylä: Penttilä

Tila: Marttila 1⁸⁸

Nokian virran pohjoisrannalla sijainnut rauniokalmisto, joka on aivan Lukkilansalmen kohdalla vastapäätä Ylisen löytöpaikkaa (kohteet I:11 ja III:1). Röykkiöt ovat sijainneet Kuloveden rantatörmällä toiseksi alemmalla terassilla peltojen saartamissa viljelemättömissä saarekkeissa. Alueelta löytyi vuonna 1928 veitsi, kolme keihäänkärkeä ja emalikoristeinen hevosenkenkäsolkki. Samana vuonna Alfred Hackman tutki alueen ja totesi esineet löydetyn kummusta. Rikotun kummun vieressä olevan kummun Hackman tutki. Sen koko oli 8,5 m X 10 m.

19.

Tutkitusta kummusta löytyi saviastianpaloja, veitsi, pronssirannerenkaan katkelma ja luuta. Paikalla on ollut kalmisto, johon hautauksia on tehty viimeistään kansainvaellusajalla. Alueelta löydettyt keihäänkärjet ovat nimittäin tyypiltään pajulehtisiä ja ajoittunevat Satakunnassa kansainvaellusaikaan (Salmo 1952, s. 205-206). Myös niiden kanssa löydetty emalikoristeinen hevosenkenkäsolki sallii näin myöhäisen ajoituksen vaikkakin se on jo nuoremman roomalaisajan muotoja. Sen sijaan Hackmanin kaivauksissa löytynyt rannerenkaan katkelma saattaa viedä kalmiston vanhimman tunnetun hautauksen jo nuorempaan roomalaisajan puolelle.

Kesän 1985 inventoinnissa aluetta tarkastettaessa ei havaittu mitään selvästi kalmistoon viittaavaa. Röykkiöt ovat kuitenkin olleet pelto aarekkeissa, joihin myöhemmin on kerätty pallolta runsaastikin kiviä, jotka ovat saattaneet peittää jäljellä olleet rauniot. Lisäksi havaintojen tekoa vaikeutti se, että peltoaarekkeet olivat erittäin tiheän risukon peitossa ja niihin on kerätty kaikenlaista romujätettä, jotka alueen muinaistieteelliseen arvoon nähden tulisi välittömästi siivota pois.

Neg. TYA 11002 - 11004, Dia TYA 153: 20

Löydöt: KM 8897, KM 8901: 1 - 12, KM 10099, KM 1234: 5 - 8

Inv. Erä-Esko 1948:5

Kaivaus: Hackman 1928 (*Penttilän Ennenk.*)

Kirjallisuus: Salmo 1952, s. 97; Miettinen 1974, s. 915, 950

6. Ollila

peruskartta 2123 02 SIURO

x = 6818 06

y = 467 80

z = 90

Kylä: Korvola

Tila: Ollila 3³⁰

Ollilan tilan maalla on useita peltöjen saartamia kumpuaja, jotka ovat kiven- ja maansekaisia ja joiden läpimitta vaihtelee 5 m ja 10 m välillä. Kummuista ei ole tehty ajoittavia löytöjä, mutta Erä-Eskon tekemistä koekuopista löytyi mm. yksi koristeeton keramiikan pala. Näiden kumpujen osalta viitataan vain Erä-Eskon inventointi kertomukseen, jossa on niistä ja niiden sijainnista paikkansapitävä ja seikkaperäinen selvitys.

Inv. Erä-Esko 1948:7:1-3

Kirjallisuus: Salmo 1952, s. 97; Miettinen 1974, s. 952.

7. Kalmaanmäki ^{miekkalio,}
mj-luettelossa n:o 1

peruskartta 2123 02 SIURO

x = 6317 84

y = 468 15

z = 90

Kylä: Korvola

Tila: Ollila 4¹⁰³

Kalmaanmäki on Nokianvirran pohjoispuolella rannasta noin 260 m ja Laurilan ta-
lostasta noin 500 m luoteeseen. Kyseessä on sora- ja kalliopohjainen mäki, jonka
läheltä löytyi vuonna 1891 Tampere - Pori -rautatietä rakennettaessa merovin-
kiaikaisia aseita. Esineet löytyivät nyt jo poistetusta rautatieylikäytävästä
noin 10 m pohjoiseen. Alueelta on löytynyt esineistöä myös myöhemmin.

Kohteen lähellä on myös muita kalmistoja. Siitä 440 m luoteeseen on Ollilan
kummut (kohde II:6), 400 m kaakkoon Laurilan polttokenttäkalmisto (kohde II:8)
ja 500 m kaakkoon Nikkilän kumpu (kohde II:9).

Kesän 1985 inventoinnissa ei alueelta tavattu mitään kalmistoon viittaavaa,
vaikka sitä yritettiin paikallistaa tarkastelemalla alueelle kaivettujen tieojen
leikkauksia. Myös joitakin koekuoppia tehtiin, mutta tuloksetta. Esineiden
löytöpaikasta noin 60 - 80 m luoteeseen oleva kalliainen mäki, joka kantaa
Kalmaanmäen nimeä ei sovi kalmistoksi, sillä mäellä ja siinä olevissa painumuissa
ei ole maata kuin nimeksi ja niihinkin tehdyt koekuopat olivat tuloksettomia.
Myöskään Julius Ailio ei vuonna 1924 paikalla käydessään kalmistoa havainnut
(katso. ko. tarkastuskertomus).

Vaikka merkkejä kalmistosta ei nyt löytynytäkään ei se sulje pois mahdollisuut-
ta, että sellainen paikalla olisi. Onhan tunnettua, että tämän kaltaisissa
polttokenttäkalmistoissa löydöt sijaitsevat usein pesäkkeinä, jolloin niiden
havaitseminen vaatisi laajempia koekaivauksia. Sen vuoksi kalmisto tulisikin
säilyttää rauhoitettuna, sillä osia kalmistosta saattaa olla vielä säilynyt.

Alueelta viime vuosisadalla tehdyt löydöt koostuvat pääasiassa merovinkiaikai-
sista aseista, joista kaksi on miekkaa, kahdeksan keihäänkärkeä, viisi väki-
puukkoa ja kaksi kilvenkupuraa.

Neg. TYA -, Dia TYA 158: 18

Löydöt: KM 2890: 1 - 13, KM 3036: 20 - 25, KM 3429, Sat. museo 951 ja 3019

Inv. Erä-Esko 1948 7:4

Tark. Ailio 1924

Hackman 1928

Kirjallisuus: Salmo 1952, s. 97 - 99; Miettinen 1974, s. 919-920, 951

8. Laurila

peruskartta 2123 02 SIURO

x = 6817 02

y = 468 45

z = 85

Kylä: Korvola

Tila: Laurila 1⁵⁴

Kyseinen kohde on Laurilan talon piha-alue, josta tämän vuosisadan alussa on tehty merovinkiaikaisia löytöjä. Esineistöä löydettiin mm. Laurilan päärakennusta rakennettaessa, vanhan asuinrakennuksen perustuksista ja vilja-aitan perustuksista. Nokian virran rantaan on matkaa noin 300 metriä. Tästä kalmistosta noin 400 m luoteeseen on Kalmaannmäen kalmisto (kohde II:7), Nikkilän kumpu (kohde II:9) on 200 metriä kaakkoon ja Vuorelan kumpu (kohde II:10) 400 metriä itäkaakkoon.

Kyseessä lienee ollut Kalmaannmäen tapaan polttokenttäkalmisto., joka nykyisin on mahdollisesti suurimmaksi osaksi tuhoutunut. Alueelle tehdyissä koekuopissa ei havaittu mitään mainittavaa. Siitä huolimatta alue tulisi kuitenkin säilyttää koskemattomana, sillä jäänteitä kalmistosta saattaa olla jäljellä.

Löydöt: KM 1996:113, KM 4378:4, IEM 1177:33-34

Inv. Erä-Esko 1948 7:5

Tarkastus: Ailio 1924

Kirjallisuus: Salmo 1952 s. 99; Miettinen 1974, s. 918, 950

9. Nikkilä

peruskartta 2123 02 SIURO

x = 6817 48

y = 468 50

z = 80

Kylä: Korvola

Tila: Ollila 3³⁰

Vahvan turpeen peittämä todennäköisesti rautakautinen hautakumpu, joka sijaitsee kohti etelää, Nokian virtaa viettävien peltojen keskellä noin 140 metriä virran rannasta. Kumpu on korkea ja muodoltaan lähes pyöreä. Itä-länsi suunnassa sen halkaisija on noin 20 m ja pohjois-etelä suunnassa 16,5 m. Erä-Esko ilmoittaa inventointikertomuksessaan kummun halkaisijaksi 15 m. Kummun korkeus on pohjoisreunasta 1,5 m ja eteläreunasta noin 3,0 m.

Kummussa on runsaasti maata ja vain joitakin kiviä pistää esiin turpeen läpi. Nikkilän kummun läheisyydessä on myös muita kiinteitä muinaisjäännöksiä, joista Kalmaannmäen polttokenttäkalmisto (kohde II:7) on 500 m luoteeseen, Laurilan löytöpaikka (kohde II:8) 200 m luoteeseen ja Vuorelan kumpu (kohde II:10) 340 m itään. Kumpu sijaitsee Nikkilän päärakennuksesta 100 m luoteeseen ja Jaakkolan päärakennuksesta 260 m kaakkoon.

Mikäli kyseessä todellakin on hauta, on se massiivisuutensa vuoksi yksi Nokian alueen näyttävimpiä muinaisjäännöksiä, joka tulisi varustaa rauhoitusta osoitta-

22
valla kilvellä. Kumpu on tällä hetkellä suhteellisen hyvässä kunnossa eikä siinä ole mitään penkomisen merkkejä. Pellolta on kuitenkin kasattu kummun reuna-alueille kiviä, jotka olisikin poistettava. Kummusta ei ole tehty ajoittavia eikä muitakaan löytöjä.

Neg. TYA 10956, 10999, Dia TYA 158:21, 22

Inv. Erä-Esko 1948 7:6

Kirjallisuus: Salmo 1952, s. 99; Miettinen 1974, s. 951

10. Vuorela

peruskartta 2123 02 SIURO

x = 6817 45

y = 468 82

z = noin 85

Kylä: Korvola

Tila: Vuorela 2⁵

Peltojen ympäröimä turpeen peittämä kiven- ja maansekainen kumpu, josta ei ole tehty ajoittavia eikä muitakaan löytöjä. Kummun läpimitta on noin 9 m ja korkeus noin 1,5 m. Se sijaitsee Nokianvirran pohjoispuolella rannasta noin 180 m aivan Pöllövaaraan vievän tien laidassa, kohdassa missä tie tekee 90° kulman kääntyen itään. Kumpu sijaitsee Vuorelan tilan päärakennuksesta 150 m lounaaseen Einolan päärakennuksesta 180 m kaakkoon ja Nikkilän päärakennuksesta 300 m itä-kaakkoon. Kummusta noin 340 m länteen sijaitsee Nikkilän hautakumpu. Laurilan polttokenttäkalmisto (kohde II:9) on kohteesta noin 400 m länsiluoteeseen. Tällä hetkellä kumpu on isojen koivujen peitossa, jotka tulisikin poistaa, sillä ne saattavat tuhota kummun mahdollisia sisä rakenteita ja muinaisesineitä. Muuten kummun kunto on hyvä, eikä siinä ole havaittavissa mitään penkomisen merkkejä.

Neg. TYA 10957, 10999, 11000

Inv. Erä-Esko 1948 7:7

Kirjallisuus: Salmo 1952, s. 99; Miettinen 1974, s. 951

11. Rantavainio

peruskartta 2123 02

x = 6816 75

y = 469 40

z = noin 80

Kylä: Kennola

Tila: Mikkola 2⁴

Kyseessä on yhteensä 5 matalaa peltojen ympäröimää kivistä röykkiötä, joista neljä on Nokia-Suoniemi tien pohjoispuolella Mikkolan talon rantavainiolla ja yksi Jutilan talon pellolla kyseisen tien eteläpuolella.

Rauniot 1 ja 2 ovat Mikkolan talon riihestä noin 120 m luoteeseen koivikko ja risukkoa kasvavan kalliopohjaisen mäen päällä. Röykkiöt on rakennettu tasakokoisista särmikkäistä kivistä. Raunioissa oleva täytemaa on noen ja hiilense-

kaista. Röykkiöt sijaitsevat terassilla, jonka muodostaa korkeuskäyrä 80 m mpy. Ne ovat noin 200 m päässä Nokianvirran rannasta sen eteläpuolella. Tällä kohdalla maa laskee jyrkästi kohti virtaa.

Raunio 3 sijaitsee edellä mainitusta rauniosta noin 80 m koilliseen ja Mikkolan riihestä 150 m pohjoiseen sekä Mikkolan päärakennuksesta 200 m luoteeseen. Matkaa Nokianvirran rantaan on noin 180 m. Tämäkin raunio sijaitsee 80 m korkeuskäyrän muodostamalla terassilla. Raunio on osittain turpeen peittämän matalan kallion päälläoleva latomus, joka koostuu joistakin irtokivistä. Alueelle tekemästään koekuopasta Erä-Esko löysi 6 g poltettua luuta (KM 11981)

Raunio 4 on Mikkolan riihestä 180 m pohjoiskoilliseen ja Mikkolan päärakennuksesta 240 m luoteeseen sekä Nokianvirran rannasta 180 m etelään. Kyseessä on soikea leveydeltään noin 2 - 4 m oleva metrin korkuinen kumpu, joka on rakennettu ison maakiven varaan sen itäpuolelle särmikkäistä kivistä ja mustasta maasta.

Raunio 5 voidaan käsitellä tässä yhteydessä, vaikka se sijaitseekin Vastamäen kylä Jutilan talon peltoalueella. Kyseessä ei ole varsinainen raunio vaan peltojen keskellä oleva viljelemätön parin aarin kokoinen viljelemätön alue, johon tekemästään koekuopasta Erä-Esko löysi 3 g poltettua luuta ja 4 g palanutta savea (KM 11982). Tämän viljelemättömän alueen keskellä on epämääräinen rökkiö jota Erä-Esko arvelee vanhoista kalmistokivistä kootun kiukaan raunioksi. Myös kesä 1985 inventoinnin yhteydessä tehtyjen havaintojen mukaan rökkiö vaikuttaa kiuasrauniolta. On kuitenkin mahdollista, että juuri tältä alueelta on löytynyt se Petersenin II-tyypin miekka, joka vuonna 1971 saatiin Jutilasta Hämeen museoon (IM 3047). Kyseinen miekka oli löytynyt alunperin jo 1920-luvulla Jutilan mailta ja se tuli uudelleen esiin keuhällä 1970 emäntä Elli Jutilan siivotessa vanhan aitan alustaa. Todennäköisesti tällä alueella on ollut nykyisin jo kokonaan hävitetty kalmisto, jonka jäänteitä mainitussa karikossa on. Tämä kohde sijaitsee Nokia-Suoniemi -tien eteläpuolella kilometripylvään 36/6 kohdallatiestä noin 100 m etelään.

Löydöt: KM 11981, KM 11982, IM 3047

Inv. Erä-Esko 1948 9

Kirjallisuus: Salmo 1952, s. 99; Miettinen 1974, s. 951

12. Kallioniemi

peruskartta 2123 02 SIURO

x = 6817 34

y = 466 20

z = 60 - 65

Kylä: Haapaniemi

Tila: Kallioniemi 1¹³

Nokianvirran etelärannalla, noin 40 m rannasta suhteellisen jyrkästi kohti pohjoista viettävällä rinteellä, Kallioniemen alarakennuksesta hieman toista-

kymmentä metriä länteen, laidunalueella on läpimitaltaan noin 2 m ja korkeudeltaan noin 0,6 m oleva kumpu. Erä-Eskon tekemän koekuopan mukaan se rakentuu palaneista kivistä, punertavasta hiekasta ja ehkä tukasta. Kummusta ei ole tehty mitään löytöjä.

Muodoltaan tämä kumpu on pyöreä ja lähes kartiomainen. Saattaakin olla, että kyseessä on kiukaan jäännökset eikä hautakumpu.

Kummun keskellä kasvaa iso juurestaan laho koivu, joka saattaa kaatua koska tahansa ja tällöin on mahdollista, että sen juuret repivät kummun hajalle. Koivu olisikin pikimmiten kaadettava.

Neg. TYA 10953

Inv. Erä-Esko 1948, 4

Kirjallisuus: Salmo 1952, s. 96 - 97, Miettinen 1974, s. 952

13. Huvilaniemi

peruskartta 2123 02 SIURO

x = 6817 60

y = 465 10

z = 60 - 65

Kylä: Haapaniemi

Tila: Pääskylä 1¹³ ja Koivuranta 1²⁸

Huvilaniemi sijaitsee Kuloveden etelärannalla vastapäätä Siuron rautatie-asemaa. Niemen kärki on viljelemätön ja maasto on kivikkoista. Alueen kalmistoluonne paljastui vuonna 1941, kun alueen omistaja raivasi kivikkoista maa-aluetta puutarhaksi. Tällöin Helmer Salmo tutki alueen kummuista yhden.

Itse Huvilaniemessä on tutkitus kummun lisäksi kaikkiaan 3 varmaa ja 1 epävarma hautakumpu sekä niistä noin 200 m kaakkoon ns. Kapakanmäen päällä on 3 kumpua.

Huvilaniemen vanha päärakennus on nykyisin jo purettu ja kesän 1985 inventoinnin aikana alueelle rakennettiin uutta rakennusta vanhan päärakennuksen paikalta noin 10 m pohjoiseen lähemmäksi Kuloveden rantaa. Tämän rakennustyön yhteydessä oli alueelle kaivettu kaapeliojia, joiden reunoja tarkasteltaessa ei kuitenkaan havaittu mitään mainittavaa. Alueella olevat hautakummut olivat ainakin tarkastus vaiheessa saaneet olla rauhassa eikä niihin oltu kajottu.

Niemellä olevat kolme varmaa rökkiötä sijaitsivat vanhan päärakennuksen luoteispuolella ja uudesta rakennuksesta noin 5 - 7 metriä länteen lipputangon luona. Kummut ovat suhteellisen matalia ja niiden halkaisijan kokoa on vaikea määrittää. Joitakin kiviä näytti näiden kumpujen pinnalta pistävän esiin. Ne sijaitsivat kaikki lähekkäin. Epävarma hautakumpu sijaitsee Salmon vuonna 1941 tutkimasta alueesta 10 m kaakkoon. Kyseessä on kooltaan ja muodoltaan epämääräinen kumpu.

Näiden lisäksi ns. Kapakanmäen päällä on kolme epämääräistä kumpua, jotka lienevät hautakumpuja. Ne ovat matalia poltetun maan- ja kivensekkaisia. Tämän Kapakanmäen kaakkoisrinteestä on löydetty myös erään suuren kiven vierestä

keihäänkärki KM 11973 . Näihin kohteisiin nähden viitataan Meinanderin tarkastus kertomukseen ja Erä-Eskon inventointikertomukseen.

Tämän kalmistoalueen itäpuolelta peltoalueelta löydettiin kesällä 1985 merkkejä mahdollisesta rautakautisesta asuinpaikasta (kohde II:14).

Salmon keväällä 1941 tutkima hauta oli tyypillinen kiven- ja maanselkainen kumpu, johon on tehty useita eri hautaksia, jotka Salmo arvelee tehdyn yhtäaikaisesti 600-luvun alkupuolella. Vaikka hautakalustosta ei yksittäisiä hautauksia voidakkaan erottaa, on todennäköistä, että kumpu sisälsi useita peräkkäisiä hautauksia. Löytöaineistosta voidaan funktioltaan määrittää kaikkiaan 35 löytönumeroa, joista suurimmat ryhmät muodostavat väkipuukot (8 kpl), keihäänkärjet (7 kpl), miekat (3 kpl), veitset (3 kpl), rannerenkaat (3 kpl) ja koruneulat (2 kpl).

Kesän 1985 inventoinnissa löytyi Kapankammäen päällä olevan kummun päältä yksi palanen palanutta luuta (TYA 310:1).

Neg. TYA 10954-10955, Dia TYA 158:19

Löydöt: KM 11282:1-89, KM 11973, TYA 310:1

Inv. Erä-Esko 1948, 3:1-3

Kaivaus: Salmo 1941

Kair.

Tark. Meinander 1948

Tieto kaivauksesta Anal. arch. Finnica XIII (s. 115)

Kirjallisuus: Salmo 1952, s. 96; Miettinen 1974, s. 919, 951-952

Liitteet: Kartta 3

14. Tapanila

peruskartta 2123 02 SIURO *korkeuskartan,*

x = 6817 54 - 6048 - 50 *tilan rajoja ja*

y = 465 26 - 40 22 - 26 *kaivauksen perusteella*

z = noin 70

Kylä: Haapaniemi

Tila: Tapanila

Kesän 1985 inventoinnissa havaittiin Huvilaniemessä ns. Kapankammäen päällä peltoalueella rautakautista kulttuurikerrosta. Löytöinä saatiin 11 palaa karkeaa rautakautista keramiikkaa, 14 palaa palanutta savea ja 9 rautakuonan palaa.

Kohde on Tapanilan talosta noin 60 - 80 metriä itään pellolla olevalla kumpareella. Tapanilan talon pihassa on kolme matalaa hautakumpua, jotka sijaitsevat tästä kohteesta noin 60 m koilliseen (katso kohde II:13). Lisäksi kesän 1985 inventoinnissa löytyi kivikautinen asuinpaikka talon pohjoispuolelta ja tästä kohteesta noin 60 m pohjoiskoilliseen (kohde I:10).

Kyseessä lienee rautakautisen asutuksen paikka. On tietysti myös mahdollista, että paikalla on ollut myös samanlaisia matalia hautakumpuja kuin Tapanilan pihassa, jotka on maatoissa tuhottu. Oletusta siitä että kyseessä olisi todel-

26
la asuinpaikka tukee kohteen sijainti. Ruotsalaisen aineiston perusteellahan on todettu, että rautakautinen asuinpaikka sijaitsee kalmiston läheisyydessä itsestään selvässä paikassa alavan maan ja metsävyöhykkeen välissä olevalla kummulla, jossa on hyvät valaistusolosuhteet (Hyenstrand: Centralbygd-Randbygd, s. 35). Juuri tämän tunnusmerkistön kyseinen alue täyttää. Matkaa Nokianvirran rantaan löytökohdasta on noin 130 m.

Löydöt: TYA 311:1-3

Liitteet: Kartta 3

15. Tappurinoja

peruskartta 2123 03 MAHNALA

x = 0820 32

y = 465 62

z = 70

Kylä: Siuro

Tila: ?

Kyseessä on kuusimetsässä oleva halkaisijaltaan 3 - 4 metrin raunio, joka on rakennettu sekä kivistä että maasta. Kohde sijaitsee Pieni-Tappuri järvestä Jokisjärveen virtaavan Mietoanojan (ent. Tappurinoja) rannalla sen pohjoispuolella noin 500 m joen laskukohdasta ylöspäin l. Jokisjärven rannasta itään. Raunio on kohdasta, jossa Siurosta pohjoiseen vievä tie ylittää Mietoanojan noin 40 m itään. Siuron Linnavuori on tästä kohteesta noin 500 m lounaaseen. Kesän 1985 inventoinnissa kohteeseen ei tehty koekuoppaa, sillä Erä-Esko oli vuonna 1948 tekemästään koekuopasta löytänyt hiiltä ja palanutta savea. Vaikka Unto Salo mainitsee tämän raunion Satakunnan pronssikausi -teoksessaan olevassa pronssikaudentyypistien raunioiden luettelossa sivulla 482, ei kyseessä kuitenkaan ole lapinraunio, eikä muutenkaan (esim. sijainniltaan tai rakenteeltaan) niihin liittyvä muinaisjäännös. Vaikka raunio onkin hieman sivussa nykyisen asutuksen keskuksista, on kyseessä kuitenkin puhtaasti rautakautisen tradition mukainen hautakumpu. Puusto kohteen ympärillä on nykyisin niin tiheä, että se häytti, jppa havaintojen teko ja valokuvaamista.

Löydöt: KM 11980

Inv. Erä-Esko 1948,1

Kirjallisuus: Salmo 1952, s. 96; Miettinen 1974, s. 951

16. Uotila

peruskartta 2123 05 NOKIA

x = 6812 94

y = 470 56

z = noin 85

Kylä: Sorva

Tila: Uotila 4³⁴

Rekolan tienhaarasta luoteeseen, vanhan Nokia-Tottijärvi -tien luoteispuolella kivisen kalliopohjaisen mäen laella, aivan sen keskikohdalla on kiven- ja maan-

27.
sekainnäkumpu, johon tehdystä koekuopasta aivan kummuun pinnasta löytyi 14 palaa palanutta savea ja hiiltä.

Turpeen peittämän kummuun halkaisija on noin 3,5 metriä ja korkeus noin 0,4 m. Kiveys kummuun pintaosissa ei ole kovin tiivistä. Mäki sijaitsee Pyhäjärven Kylänlahteen laskevan ojan koillispuolella. Pyhäjärven nykyiseen rantaan kohteesta on matkaa noin 250 metriä. Mäki muodostaa viljelemättömän saarekkeen peltojen keskelle.

Mäen lounaisrinteessä on ollut lato, josta on vielä perustukset jäljellä. Mäen yli menee korkeajännite linja, jonka luoteispuolella kumpu on.

Neg. TYA 10961,

Löydöt: TYA 312:1

17. Mattila

peruskartta 2123 05 NOKIA

x = 6817 12 - 15

y = 471 38 - 50

z = noin 90

Kylä: Taipale

Tila: Mattila 2⁴¹

Kyseessä on vuonna 1932 löydetty ja Aarne Äyräpään seuraavana vuonna osittain tutkima merovinkiaikainen polttokenttäkalmisto, joka sijaitsee Mattilan talon pihamaalla varsin korkealla Nokianvirran törmällä noin 300 metriä virran rannasta kaakkoon.

Vuoden 1933 kaivausalue, joka on päärakennuksen koillisnurkalta noin 25 m luoteeseen, pystytettiin kaivauskarttojen avulla identifioimaan, sillä rakennuskanta alueella ei ole muuttunut. Tutkimattomaksi jääneestä kalmistoalueesta ei näy merkkejä maanpinnalle ja ko. alue oli koskematon. Sen sijaan talon pihaan Äyräpään kaivausalueelta noin 10-15 metriä kaakkoon oli kaivettu viemäriä. Kaivannon reunoja tarkasteltaessa ei mitään mainittavaa havaittu, joten kalmistoalue ei ulotu näin kauaksi pihamalle. Myöskään talon isännän mukaan alueelta ei ole löydetty uusia muinaisesineitä. Kalmistoaluetta lienee kuitenkin vielä jäljellä Äyräpään kaivausalueen ympärillä, joten alueen koskemattomuudesta olisi huolehdittava.

Taipaleen Mattilan kaivauslöydöt koostuvat pääasiassa koruista. Aseita kohteesta löytyi vain muutama. Kalmisto ajoittuu vuoden 600 tienoille. Varhaisimmat hautaukset lienee tehty jo 500-luvun puolella.

Taipaleen Mattilan tilaan kuuluvasta Koskenmäestä 1. Kalmaankämmästä on löytynyt myös Petersenin F-tyyppiin kuuluva viikinkiaikainen keihäänkärki (KM 9897). Mattilan polttokenttäkalmistosta noin 200-300 m pohjoiskoilliseen on Vanhan Hintsan ja Hintsan kumpukalmistoalueet (kohteet II:18 ja 19). Ne sijaitsevat alempana Nokianvirran rantatöyräällä lähempänä virran rantaa.

Löydöt: KM 9745:1-90, KM 9897

Kirjallisuus: Salmo 1952, s. 100

Inv. Erä-Esko 1948, 11

Miettinen 1974, s. 918, 951

Kaivaus: Äyräpää 1933

18. Vanha-Hintsa-
my-luettelossa nimellä
KUIRINMÄKI (no 19)

peruskartta 2123 05 NOKIA

x = 6817 35

y = 471 58

z = 100

Kylä: Taipale

Tila: Vanha-Hintsa 2⁴¹

Vanhan-Hintsan kalmisto sijaitsee Kuirinmäki nimisellä viljelemättömällä pihäalueella. Paikka on Nokianvirran etelärannalla noin 100-120 metrin päässä rannasta ja noin 200-300 m pohjoiskoilliseen Mattilan polttokenttäkalmistosta. Virran tösmä on tällä kohtaa hyvin jyrkkä. Kummut sijaitsevat terassilla, jonka muodostaa 100 m korkeuskäyrä.

Kumpuja on kaikkiaan viisi kappaletta ja ne olivat koskemattomia kesällä 1985 aluetta tarkastettaessa. Kumpu 1 sijaitsee välittömästi saunan länsipuolella ja se on halkaisijaltaan noin 5 metriä ja korkeudeltaan noin 0,4 m. Tästä kummusta noin 15 m lounaaseen on kumpu 2, joka on halkaisijaltaan 5 m ja korkeudeltaan noin 0,6 m. Se rakentuu neljän suuremman kiven varaan. Kumpu 3 sijaitsee kummusta 2 noin 20 m kaakkoon ja kummusta 1 noin 25 m etelään. Kyseinen kumpu on halkaisijaltaan noin 5 m ja korkeudeltaan 0,5 m. Tilan päärakennuksesta tämä kumpu on noin 15 m luoteeseen. Kummussa 3 on nähtävissä kummun reunoilla kaksi suurempaa kiveä, joiden keskelle se on koottu. En. kummusta noin 30 m eteläkaakkoon on kumpu numero 4, joka on edellistä matalampi ja halkaisijaltaan noin 3 m. Sekin on rakennettu kolmen isomman kiven varaan. Tilan päärakennuksesta tämä kumpu sijaitsee noin 15 m etelään. Kumpu 5 on päärakennuksesta 32 m etelään ja kummusta 4 noin 10 m eteläkaakkoon. Se on halkaisijaltaan noin 4 m ja korkeudeltaan 0,6 m.

Vaikka näistä kummuista ei ole tehty ajoittavia eikä muitakaan löytöjä, on niitä rakenteensa ja sijaintinsa puolesta pidettävä rautakautisina hautoina, vaikka niiden ympäristö vaikuttaa muutenkin kiviseltä.

Inv. Erä-Esko 1948, 11 *Kuirinmäki*

Kirjallisuus: Salmo 1952, s. 101; Miettinen 1974, s. 952

19. Hintsa

peruskartta 2123 05 NOKIA

x = 6817 45

y = 471 68

z = 100

Kylä: Taipale

Tila: Hintsa

Kaksi todennäköistä hautakumpua, jotka sijaitsevat viljelemättömällä piha-alueella. Kohde sijaitsee noin 100 m edellisestä kalmistosta länsilounaaseen. Kummut sijaitsevat terassilla, jonka muodostaa korkeuskäyrä 100 mmpy. Maasto alueella on kivistä.

Kumpu 1 rakentuu pienhköistä kivistä ja maasta. Sen halkaisija on noin 2 m ja

korkeus 0,5 m. Kumpu sijaitsee välittömästi Hintsan vanhan vilja-aitan luoteispuolella. Tästä kummusta Erä-Esko ilmoittaa löytäneensä palanutta savea. Kumpu 2 on edellisestä noin 25 m luoteeseen. Kyseessä on halkaisijaltaan noin 3,5 m ja korkeudeltaan noin 0,5 m oleva kiven- ja maansekainen kumpu. Näitä kumpuja kuten edellisenkin kohteen kumpuja on niiden muodon ja sijainnin perusteella oikeutettua pitää rautakautisina hautoina.

Vanha-Hintsan ja Hintsan yhteensä seitsemän kumpua liittynevät samaan asutukseen jota ilmentää Mattilan polttokenttäkalmisto näistä kohteista noin 200-300 m. lounaaseen. Vasta tutkimus voi selvittää näiden kalmistojen väliset ikä- ja muut suhteet. Mattilan kalmiston esineistö viittaisi siihen, että se on palvottu pääasiassa naisten hautauspaikkana. Tästä herääkin kysymys, olisiko näihin kumpuihin, jotka ovat lähempänä virran rantaa ja siten esim. maisemallisesti hienommassa paikassa, haudattu kyseisen asutusyksikön miespuoliset vainajat?

Inv. Erä-Esko 1948, 11

Kirjallisuus: Salmo 1952, s. 101; Miettinen 1974, s. 952

20. Utola

peruskartta 2123 05 NOKIA

x = 6818 50[?] 6818 05 peruskartan mukaan

y = 471 95

z = noin 120

Kylä: Haavisto

Tila: Utola 4¹⁵⁰

Läpimitaltaan 4 m ja korkeudeltaan 0,8 m oleva röykkiö, joka sijaitsee Nokianvirran pohjoisrannalla noin 180 m virran rannasta. Kyseessä on röykkiö, joka muodostuu muutamasta isohkosta kivistä (halkaisija 0,5-1,0m) ja useista niitä pienemmistä kivistä. Siinä on alempana myös maatäytettä, mutta kivet ovat niin dominoiva rakennusmateriaali, että kohdetta voidaan luonnehtia röykkiöksi. Röykkiö sijaitsee nyt jo puretun Utolan riihen perustuksista noin 50 m itään ja tilan päärakennuksesta 160 m koilliseen.

Erä-Esko ~~ei~~ ilmoitainventointikertomuksessaan kohteen sijaintipaikasta mitään. Jostakin syystä esim. Tampereen seutukaavaliiton julkaisemassa luettelossa todetaan röykkiön sijaitsevan viljelemättömällä kalliopohjaisella mäellä. Tämä tieto on sitten siirtynyt kirjallisuuteen, sillä tämän kohteen mainitsee esim. Salo Satakunnan pronssikausi teoksessaan olevassa luettelossa Satakunnan pronssikaudentyyppisistä hautaraunioista (s. 482). Maasto on kuitenkin peltojen keskelle jäänyttä kosteahkopohjaista lehtoaluetta eikä missään tapauksessa kalliota. Tämän kohteen ja Nokianvirran erottaa toisistaan tosin korkeahko kallioharjanne, mutta röykkiö on noin 20 - 30 m kallion korkeintakohtaa alempana. Sijanniltaan ja muodoltaan (röykkiöluonteestaan huolimatta) kohde vastaa ennemmin tyypillistä rautakautista hautakumpua kuin lapinrauniota.

Inv. Erä-Esko 1948, 10

Kirjallisuus: Salmo 1952, s. 100; Miettinen 1974, s. 952

21. Sotkanlinna

peruskartta 2123 05

x = 6816 20

y = 473 44

z = 92

Kylä: Hauroinen

Tila: Keho 1³⁵

Sotkanlinna niminen kalliopohjainen mäki sijaitsee Hauoroisten kylässä Liukuslahden koillisrannalla noin 80 m rannasta (mitattu mäen keskikohdasta). Mäki on ympäräivästä maastosta mitattuna noin 15 m korkea ja jyrkkäseinäinen. Mäen koko on noin 40 X 80 m. Mäen etelärinteellä sijaitsee maan- ja kivensekainen hautakumpu. Kumpu on muodoltaan lähes pyöreä ja kupera. Mittauksessa saatiin sen kooksi 6,5 X 7,0 m ja korkeudeksi 0,6 m. Kumpu on rakennettu kalliosyvennykseen ja sen etelä- sekä länsilaidoilla on yhteensä kolme halkaisijaltaan 0,8-1,2 m kokoista kiveä joiden varaan kumpu on rakennettu. Hautakumpu on erinomaisessa kunnossa ja sen säilymistä tuskin uhkaa mikään tulevaisuudessaakaan. Inventoinnin aikana ei itse kumpuun tehty koekuoppaa. Tutkiessaan kumpua vuonna^a1948 Erä-Esko löysi siitä 6 g poltettua savea sekä hiiltä. Koekuoppia tehtiin sen sijaan sinne tänne ympäri mäkeä sellaisiin paikkoihin mihin humusmaata oli kertynyt, mutta minkäänlaista kulttuurikerrosta mäellä ei havaittu.

Inventoinnissa havaittiin Liukuslahden rannoilla Sotkanlinnan molemmiin puolin pelloilla kivikautista asuinpaikka-aluetta (katso kohde I:16).

Sotkanvirran kumpu ei ole yksinäinen todiste rautakautisesta asutuksesta Liukuslahden rannalla, sillä siitä noin 220 m eteläkaakkoon sijaitsee Kehon kalmistoalueen lähin kumpu (kohde II:22). Sotkanlinna voitaneenkin yhdistää tähän kehon kalmistoon, josta on jäljellä tällä hetkellä kaksi kumpua. Kolmannen kummuista tutki J. Rinne tämän vuosisadan alussa. Todennäköisesti alueella on ollut hautoja enemmänkin, mutta ne ovat viljelyn myötä hävitetty ja vain viljelemättömäksi kelpaamattomalla alueella ne ovat säilyneet.

Neg. TYA 10948 - 10950, Dia TYA 158:41-42

Löydöt: KM 11979

Inv. Erä-Esko 1948, 13

Kirjallisuus: Salmo 1952, s. 101; Miettinen 1974, s. 952

Lähteet: Karén 4

22. Keho

peruskartta 2123 05 NOKIA

x = 6815 74 - 96

y = 473 45 - 46

z = 85

Kylä: Keho

Tila: Pappila 1⁸

Kehon kalmistoalue sijaitsee Pyhäjärven Liukuslahteen johtavan Pikkuvirran rannalla vastapäätä Latosaarta. Alueella on säilynyt kaksi hautakumpua (kolme

jos kauempana sijaitseva Sotkanlimman kumpu lasketaan tähän kalmistoon kuuluvaksi). Niiden lisäksi J. Rinne tutki yhden osaksi tuhotun kummun tämän vuosisadan alussa. Tuntuisi todennäköiseltä, että alueella olisi alunperin ollut enemmänkin hautoja, mutta ne ovat tuhoutuneet maata viljelykselle raivattaessa ja vain aivan rantaterassilla olleet kummut ovat säilyneet.

Rinteen vuonna 190⁵ tutkiman kummun jäännökset sijaitsivat aivan rantaterassilla Pikkuvirran rannalla Kehon saunan alle osittain jääneenä. Tästä saunasta on vieläkin nähtävissä perustuskiveys. Todennäköisesti saunanalle jääneestä kummun neljänneksestä on vielä pohja ehjänä, joten sekin voitaisiin tutkia nyt kun sauna on hävitetty. Tämä kumpu sijaitsi nykyisestä Pappilan päärakennuksesta noin 120 m lounaaseen, kummausta 3 160 m kaakkoon ja kummusta 2 noin 160 m lähes etelään. Tästä kummusta löytyi sen jäänteitä tutkittaessa jäänteitä nuoremalla roomalaisajalla tehdystä hautauksesta. Kummun alkuperäinen koko on ollut noin 11 m ja se oli ollut kiven- ja maansekainen. Mitään rakenteita siitä ei havaittu. Oheiseen liitekarttaan tämän kummun kohta on merkitty numerolla 1.

En. kummusta noin 160 m pohjoiseen on suuri, läpimitaltaan noin 10 - 15 m oleva kumpu. Kummun alkuperäistä kokoa on vaikea sanoa, sillä sen reunoille on kerätty maata, pellolta kiviä ja sinne on tuotu myös metallijätettä. Lisäksi kummun pinta on pensaston peitossa. Korkeutta kummulla on noin 0,8 m. Se sijaitsee Pappilan päärakennuksesta noin 160 m luoteeseen. Matkaa kumpuun 3 on noin 160 m. Tämä kiven- ja maansekainen kumpu sijaitsee aivan korkeuskäyrällä 85 mmpy.

Kumpu 3 (Erä-Eskolla n:o 4) sijaitsee Pappilan päärakennuksesta 160 m länteen. Se on rantaterassilla, jonka muodostaa 80 m korkeuskäyrä. Kumpu on lähellä pelon laitaa rannalla olevassa metsikössä ja venerantaan vievästä tiestä vain noin 15 m luoteeseen. Kooltaan kumpu on pieni. Halkaisija on vain 2 m (Erä-Esko ilmoittaa 1,5 m) ja korkeus noin 0,5 m. Kumpu koostuu pienehköistä (halkaisijaltaan noin 10 - 20 cm) kivistä ja se on voimakkaasti maansekainen.

Neg. TYA 10945 - 10946, Dia TYA 158:12

Inv. Erä-Esko 1948, 15

Kaivaus: Rinne 1904⁵ ja 1908⁵, Appelgren 1907

Kirjallisuus: Salmo 1952, s. 101; Miettinen 1974, s. 916 - 918, 950

Löydöt: KM 4574:1-12, KM 3984:1

Liitteet: Liitekartta 5

!.

23. Kehontie

peruskartta 2123 05 NOKIA

x = 6816 44

y = 473 70

z = n. 95

Kylä: Keho

Tila: 2²⁹⁶

Nokialta Kehoon johtavan tien länsipuolella Ketolammän-Lerunvuoren -risteyk-

sestä noin 560 m etelään kohdalla mistä tiestä erkanee kohti luodetta vievä kävelytie, kävelytien eteläpuolella olevalla nykyisin rakentamattomalla ton-
tilla on kiven- ja maanselkainen kumpu, jonka halkaisija on 5 m ja korkeus
1 m. Kumpuun päällä kasvaa sirseni. Alue, jolla kumpu sijaitsee on viljelmä-
töntä kotoa, jolla on runsaasti rakennuksen jäännöksiä. Peruskarttaan alue on-
kin merkitty rakennetuksi. Saattaa olla, että kumpu on myöhäisen asutuksen ai-
kaansaannosta. Se on kuitenkin täysin samankaltainen rakenteeltaan kuin tut-
kipuosalueen rautakautiset hautakummut, joten tämänkin kummun mukaanottaminen
tähän yhteyteen on puolustettavissa.

Matkaa kumusta on Pyhäjärven rantaan noin 440 metriä.

Neg. TYA 10975 - 10976, Dia TYA 158:13-14

24. Urhatunsaari

peruskartta 2123 05 NOKIA

Wjvch 536010011

x = 6814 20

y = 473 00

z = 80

Kylä: Hauroinen

Tila: 1¹²

Urhatunsaari sijaitsee Pyhäjärvässä Luotosaaren länsipuolella noin 80 metriä
manteresta. Saari on Luotosaaren suojaama idästä ja mantereen suojaama lännes-
tä pohjoisesta. Etelässä sen sijaan avautuu avara näköala Pyhäjärvelle yli
Kaivannonselän aina Sorvanselälle asti. Itse saari on kallioinen ja sen
eteläkärjessä on ollut kolme lapinrauniota. Yhdestä niistä löytyi vuonna 1965
kiviä rakentamista varten otettaessa todennäköisesti nuorempaan roomalais-
aikaan ajoittuva rannerengas. Paikan tarkasti maisteri Esko Sarasmo, joka to-
tesi, että kyseessä oli ollut lapinraunio. Samalla hän totesi, että raunion
lahella oli kaksi muutakin lähes kokonaan purettua lapinrauniota.
Rauniot sijaitsivat saaren korkeimmalla kohdalla kalliopohjalla. Ne oli ra-
kennettu pelkistä kivistä, joista osa oli lohkopintaisia osa pyöristyneitä.
Rauniot olivat vedenpinnasta noin 5-6 m korkeudessa.

Raunio 1, josta rannerengas oli löydetty, koko oli 5 x 5 m ja korkeus noin
0,5 m. Kivien koko oli 10 - 30 cm. Tarkastaessaan kohdetta Sarasmo löysi siitä
vielä poltetun luunsirun, joka oli todennäköisesti kallosta. Tämä raunio,
kuten kaksi muutakin oli lähes kokonaan hajoitettu.

Rauniosta 1 noin 5 m etelään sijaitsi raunio 2, jonka alkuperäiseksi kooksi
Sarasmo totesi noin 5 x 5 m.

En. rauniosta noin 1 m etelään oli sijainnut kolmas hajoitettu raunio, jonka
koko oli ollut 7 x 7 m ja korkeus 0,7.

Urhatunsaaresta noin 80 m luoteeseen on Urhatunniemi, josta kesän 1985 inventoi-
nissa löydettiin kaksi samantapaista lapinrauniota kuin saaressakin oli ollut
(kohde II:25).

Neg. TYA 10958, Dia TYA 158:15 ja 50.

Löydöt: IIM 3046:1-2

Tarkastus: Sarasmo 1971

Kirjallisuus: Miettinen 1974, s. 916, 950

25. Urhatunniemi

peruskartta 2123 05 NOKIA

x = 6814 40

y = 472 96

z = noin 85

Kylä: Hauroinen

Tila: Lehtiniemi 1¹⁸

Urhatunniemi sijaitsee Pyhäjärvenrannalla Urhatunsaaresta noin 80 m luoteeseen ja Luotosaaresta länteen. Niemen kärki on kallioinen vedenpinnasta noin 7 metriä nouseva kumpare, josta on Urhatunsaaren ohi hyvä näköala Kaivannon-selälle. Niemen kärki kasvaa mäntyä ja katajaa ja sen korkeimmalla kohdalla on lapinrauniotyyppinen röykkiö tai kaksi röykkiötä. Kiveystä on kalliolla SE-NW -suuntaisesti noin 25 metrin matkalla l. kiveys kattaa koko kallion huipun. Osa kiveyksestä on vierinyt myös alas rinnettä. Vaikuttaa siltä, että kiveyksen halki kulkisi jonkinlainen polku kohti niemenkärkeä. Kyseessä saat-
taa olla myös kaksi pienempää kiveystä ja niiden välinen matalampi kiveys.

Alueesta piirrettiin oheinen karttaluonnos mittakaavassa 1:100. Kartassa havaitaan alueen kaakkoispäässä selvä kolmen isomman kiven rajoittama noin 4 x 9 m kokoinen kiveys. Vastaava selvästi erillinen röykkiö on alueen kakkois-
päässä. Sen koko on noin 4 x 4,5 m. Näiden kahden kiveyksen välimatka on noin 10 metriä. Röykkiöiden välissä on matalaa kiveystä, joka ei muodosta mitään
selvää raunioita. Kiviä on tällä kohdalla vain yksi kerros. Tämän matalan kiveyksen läpi kulkee niemen pituussuuntaisesti noin metrin levyinen lähes ki-
vetön alue, "polku".

Urhatunniemen lapinrauniot vastaavat kooltaan ja muodoltaan niitä kolmea lapin-
rauniota, jotka hävitettiin Urhatunsaaresta (kohde II:24).

Neg. TYA 10959-10960, Dia TYA 158:16, 17

Liitteet: Liitekartta 6

26. Hakamäki

peruskartta 2123 05 NOKIA

x = 6817 26

y = 474 38

z = noin 100

Kylä: Tyrkkölä

Tila: Hakamäki 2²⁵

Hakamäki on Nokian tähän mennessä ainoa varmasti ruumiskalmistoksi määritetty
kalmisto. Kalmistomäki sijaitsee Pyhäjärven Kurjenhännänlahden perukasta noi-
380 m länsiluoteeseen.

Kalmisto löytyi vuonna 1921 mäellä nykyisinkin olevaa taloa rakennettaessa.
Alueella olevat haudat ehtivät osaksi rikkoontua ennen kuin Alfred Hackman
pääsi paikkaa tarkastamaan. Alueella suoritettiin kaivaus vuonna 1922 Aarne
Äyräpään johdolla. Rakennusvaiheessa siirrellystä maasta löytyi sitä seulot-

34
taessa useita muinaisesineitä. Lisäksi alueelta pystytettiin määrittämään kolme osittain säilynyttä hautaa, jotka jäivät rakennuksen sisäpuolelle (katso liitekartta). Haudat olivat noin 80 - 100 cm syvyydessä. Hautojen suunta on SW-NE ja vainajat oli haudattu puuarkuissa. Ainakin haudan c täytemaassa oli isoja kiviä kahdessa kerroksessa.

Kalmisto on esineistönsä perusteella perinteisesti ajoitettu ristiretkiaikaan. On kuitenkin todennäköistä, että alueella on ollut myös viikinkiaikaisia hautoja, sillä alueelta on saatu irtolöytönä arabialainen samanidi, joka on löytö vuonna 896 tai 897. Raha on ollut riipuksena, mutta se lienee kuitenkin ollut antina 900-luvulla tehdyssä haudassa. Sitä kuinka pitkään kalmisto on ollut käytössä on löytöaineiston nojalla vaikeampi määrittää. Merkittävin löytö lienee hevosenkenkäsolki, jossa kaarella on ristikoriste. Muilta tällaisilta solkia on löydetty Töysän Niku-Pennalasta, Parkanosta ja Liedon Vanhalinnasta. Suomessa nämä soljet on ajoitettu perinteisesti ristiretkiaikaan, mutta Itä-Baltiassa, missä näitä solkia on löydetty runsaammin, niitä esiintyy useissa rahojen perusteella 1200-luvulle ajoitetuissa aarteissa.

Ruumishautaja on todennäköisesti mäellä jäljellä. Rakennuksen alle niitä lienee ainakin jäänyt. Vuoden 1922 kaivauksissa kaivettiin alue rakennuksen lounaispuolelta, mutta tuloksettomasti. Muihin suuntiin, varsinkin itäpuolelle, kalmisto sen sijaan saattaa jatkua.

Kesän 1985 inventoinnissa alue vaikutti koskemattomalta. Lukuunottamatta Päivärinteentien laitaa aivan mäen alle kaivettua uutta likaviemäriä. Tämän kaivannon reunoja tarkasteltaessa ei havaittu mitään merkittävää.

Neg. TYA 10951-10952, Dia TYA 158:43, 44

Löydöt: KM 7912:1-8, KM 7955:1-13, KM 8037:1-17, KM 9190:1-3, 11786

Inv. Erä-Esko 1948, 14 s. 22

Kaivaus: Äyräpää 1922

Kirjallisuus: FM 1925, s. 48-49; Salmo 1952, s. 101-102; Miettinen 1974, s. 921-922, 951

Liitteet: Liitekartta 7

27. Kirkkosaari

peruskartta 2123 05 NOKIA

x = 6815 78

y = 474 15

z = noin 80

Kylä: Keho

Tila: Pappila 2¹⁸

Kirkkosaari sijaitsee Pyhäjärvässä rannasta noin 300 m kaakkoon. Kohde on Pukkisaaresta noin 120 m lounaaseen ja Kehonokasta noin 600 m koilliseen. Saaresta on esteetön näköala etelään ja varsinkin kaakkoon Pyhäjärven Saviselälle.

Vuonna 1922 saatiin Kansallismuseoon kaksi rannerenkaan katkelmaa, jotka oli

olivat tyypiltään lähinnä nuorempaan roomalaisaikaan kuuluvia ja rikkoutuneita. Aluetta tarkastettaessa löydettiin lisäksi putkikirves, joka muotonsa puolesta saattaa ajoittua jo vanhemman roomalaisajan puolelle. Kysessä ei ole varsinainen hautarakennelma, vaan luontaiseen rantakivikkoon tehty yksittäinen haudaus, joka sellaisenaankin vastaa sekä rakenteeltaan että sijainniltaan k. ajan lapinraunioita ja onkin niihin siten liitettävissä.

Löydöt: IM 8037:18 ja IM 10070

Inv. Erä-Esko 1948, 13

Tark. Ailio 1924 ja Kivikoski 1935

Kirjallisuus: Salmo 1952, s. 101, Miettinen 1974, s. 916, 950

28. Ketolammäki

peruskartta 2123 05 Nokia

x= 6817 26

y= 473 58

z= 105-110

Kylä: Vihola

Tila: Ketolammäki

Ketolammäki sijaitsee noin 2,6 km Nokian kirkosta lounaaseen. Tämä Sarasmon mukaan ruumishautauksia sisältävä kalmisto löytyi vuonna 1959 tietöissä, jolloin alueelta saatiin talteen kaksi viikinkiaikaista keihäänkärkeä, hevosenkenkäsol ja rannerengas. Löydöt tulivat tieluiskasta ja ne olivat 40-60 cm syvyydessä. Sarasmon mukaan osa kalmistosta on tien alla ja osa edelleen tielyiskassa. Inventoinnissa paikkaa tarkastettiin, mutta mitään kalmistoon viittaavaa ei havaittu, mikä luonnollistikaan ei sulje pois mahdollisuutta, että sellainen olisi esim. tien alla.

Löydöt: IM 14641:1-3, IM 14714

Tark. Sarasmo 1959

Kirjallisuus: Miettinen 1974, s. 920-921, 951

29. Viik

peruskartta 2123 05 NOKIA

x= 6818 25

y= 474 88

z= 85-88

Kaupunginosa: Viiki

Korttelit: 2-3

Tämän kumpukalmistoalueen löysi FT Aarni Erä-Esko inventoidessaan Nokian vuonna 1948. Hänen käydessään paikalla oli siellä 5 hautakumpua, joista kesän 1985 inventoinnissa löydettiin vain 4 kpl.

Kumpu 1 on maan- ja kivensekainen hautakumpu, joka sijaitsee välittömästi tontin Saviseläntie 10 eteläpuolella, piha-alueella.

Muodoltaan kumpu on soikea pituusakselin kulkiessa S-N-suuntaisesti. Kumpun

36
ko on noin 7X15 m. Itse kumpu on hyvässä kunnossa ja koskematon. Sen sijaan aivan sen juurella on selviä kaivamisen merkkejä. Näyttää siltä kuin alueelle olisi vedetty kaapeli. Kumpu on merkitty rauhoitustaululla.

Kumpu 2 on maan- ja kivensekainen hautakumpu, joka sijaitsee piha-alueella välittömästi Saviseläntie 14 itäpuolella. Muodoltaan kumpu on kupera ja lähes pyöreä. Halkaisija on 6X7 m pituusakselin kulkiessa suunnassa S-N.

Kumpu on täysin ehjä ja koskematon. Sen juurella ja osittain päälläkin on viereisen talon rakennusvaiheen aikana siihen koottuja suuria irtokiviä. Kumpu on merkitty rauhoitustaululla.

Kumpu 3 on kupera ja pyöreä halkaisijaltaan noin 5 m ja korkeudeltaan noin 0,7 m oleva hautakumpu. Kumpun pinnalle näkyy halkaisijaltaan noin 20-40 kokoisia kiviä. Kumpu sijaitsee noin 20 m Tampere-Turku pikatiestä länteen ja se on koskematon, mutta pinnaltaan täysin pensaiden ja puiden peitoss. Merkitty taululla.

Kumpu 4 on kupera kiven- ja maansekainen hautakumpu, joka sijaitsee vadelmaa, pihlajia ja leppää kasvavassa ryteikössä Putaanvirran rannasta noin 30 m pohjoiseen ja pikatiestä noin 20 m länteen. Alue on kivistä rantatöyrästä. Muodoltaan kumpu on soikea ja kooltaan noin 9X18 m pituusakselin kulkiessa suunnassa lounas-koillinen. Kumpu on suht. hyvässä kunnossa, mutta sitä on on vaikea huomata pensaiden ja puiden alta. Kumpu on merkitty rauhoitustaululla.

Viikin kartanon alueelta on aikaisemmin löydetty runsaasti muinaisesineitä (KM 1996:106-112, KM 8685:26-37). Nämä löydöt on Heikelin (1882, s. 48) mukaan tehty Viikin hovisuutarin torpan pihalla olleesta polttokenttäkalmistosta. Paikkaa ei ole myöhemmin pystytty identifioimaan.

Inv. Erä-Esko 1948, 15

Kirjallisuus: Heikel 1882, s. 48; Salmo 1952, s. 102; Miettinen 1974, s. 920 ja 951.

Lähteet: kartat 8,9

30. Pihlajamäki

peruskartta 2123 06

x= 6820 05

y= 475 18

z= noin 110

Kaupunginosa: Kankaantaka

Tontti: Vihnuskatu 17

Tämä Sarasmon tarkastuskertomuksessaan ruumiskalmistoksi tai rautakautiseksi asuinpaikaksi epäilemä kohde havaittiin vuonna 1957, kun katutöissä löydettiin kolme viikinkiaikaista keihääänkärkeä, kirves, rautapadan kappaleita ja pari saviastian palaa. Löydöt tulivat muutaman metrin matkalta huuksun ja soran rajalta ja syvemmältä sorasta.

Vuonna 1974 Maarit Suni suoritti alueella kaivauksen, mutta mitään muinaisjäänökseen viittaavaa ei havaittu. Ainoaksi löydöksi jäi tarkemmin ajoittamaton

37,
rautaveitsi. Löytöpaikka sijaitsee nykyisen talon Vihnuskatu 17 kohdalla.
Mikäli paikalla on ollut laajempi muinaisjäännösalue, se lienee tuloutunut rakennustöissä.

Löydöt: MI 14199:1-6

Tark. Sarasmo 1957

Kaiv. Suni 1974

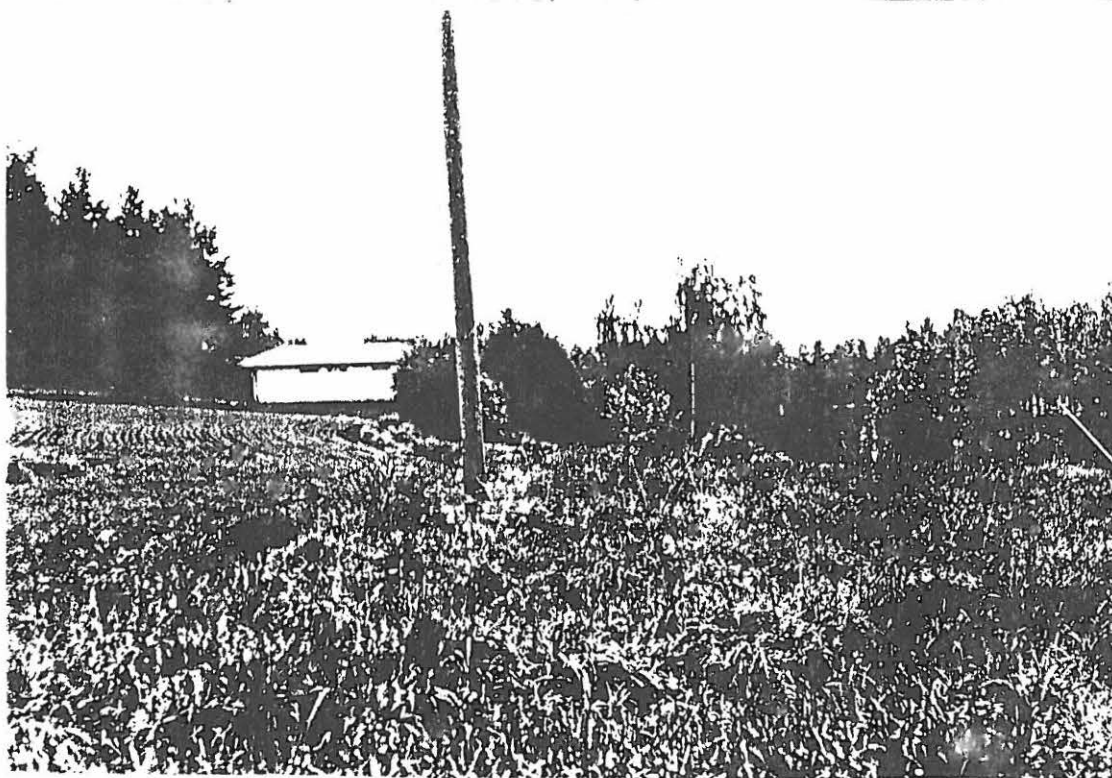
Turussa 15. 2. 1986

Unto Salo

Unto Salo, professori
inventoinnin valvoja

Erkki Renvall

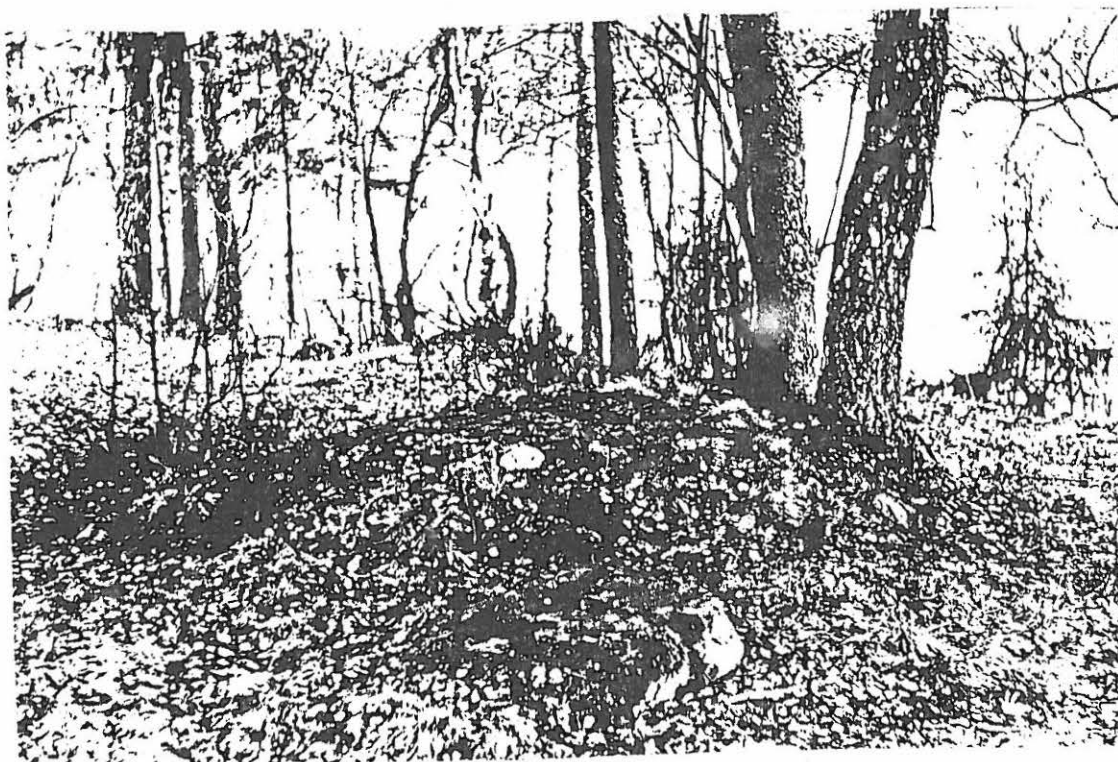
Erkki Renvall, fil.yo.
inventoija

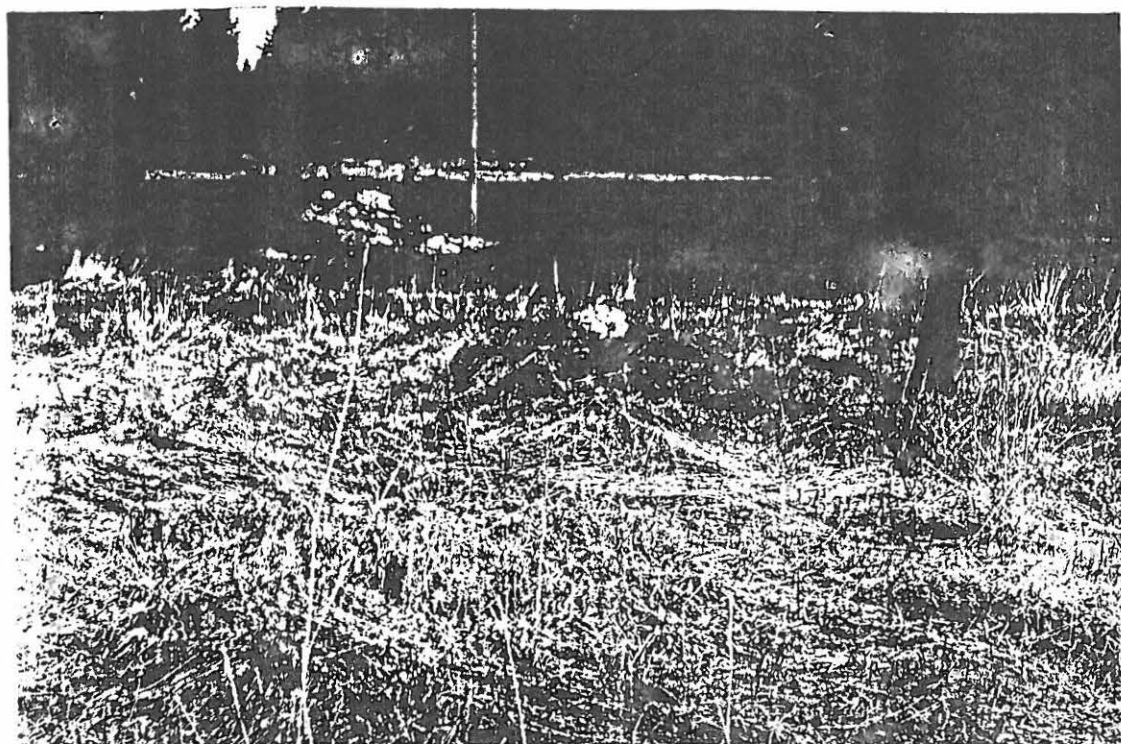
KUVAT 1-2: Liukuslahden kivikautinen asuinpaikka pohjoisesta ja etelässä. Asuinpaikkaa pellon reunassa.

KUVAT 3-4: Sotkanlinnan hautakumpu (kohde II:21) lännessä
ja etelästä.

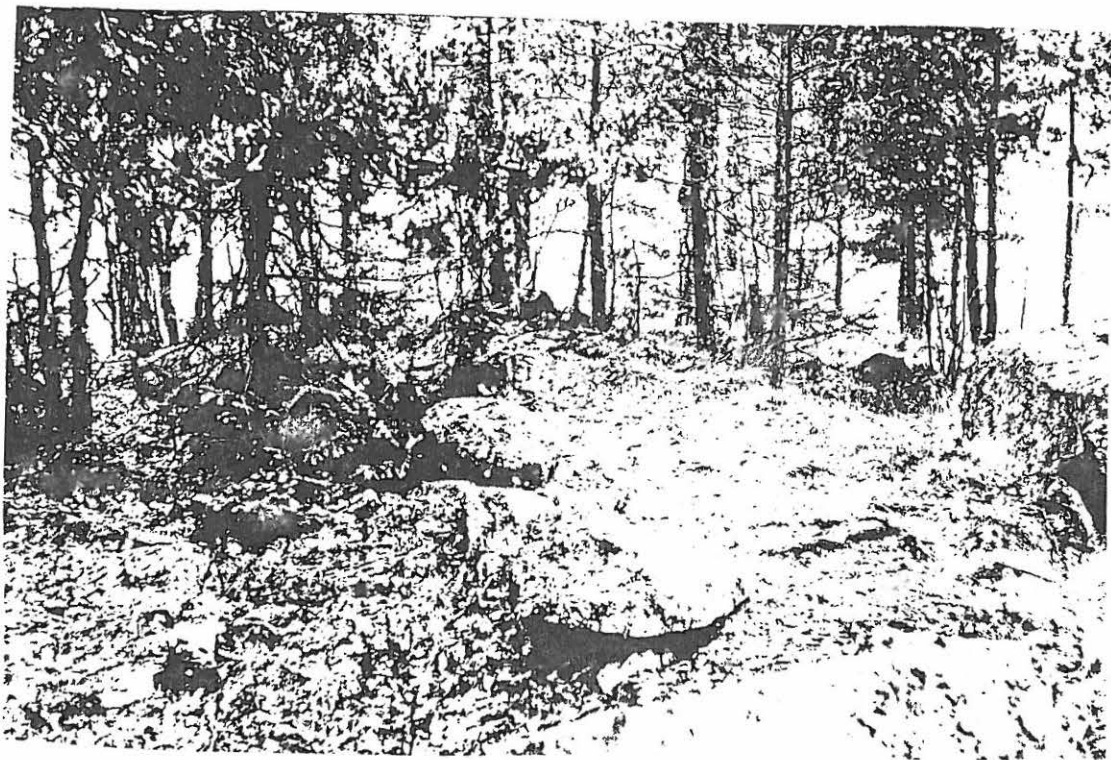
KUVA 5: Kehon hautakumpu n:o 3 (kohde II:22)

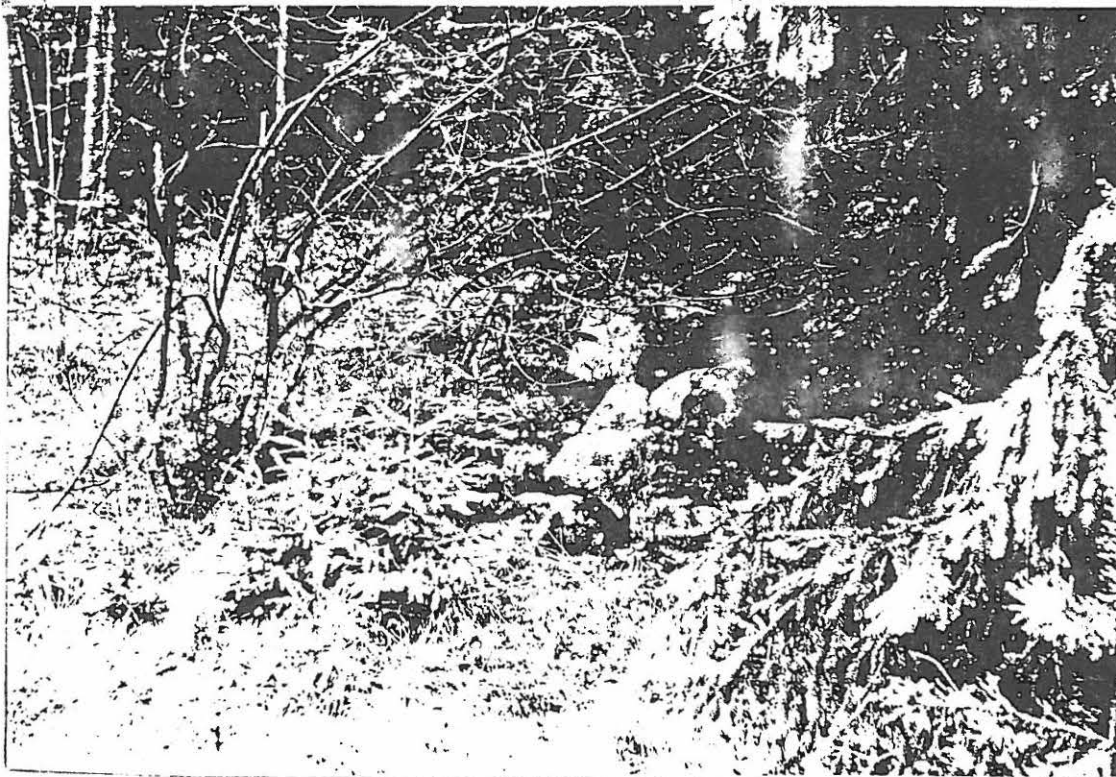
KUVA 6: Erkkilän hautakumpu (kohde II:2)

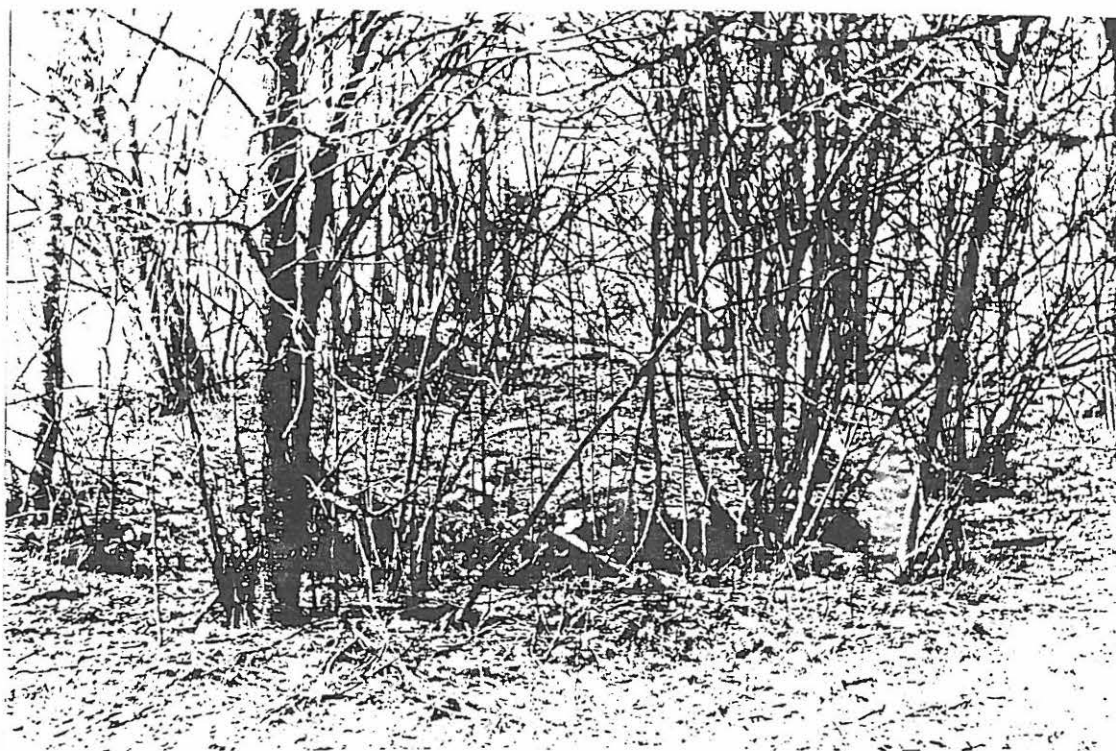
KUVA 7: Urhatunsaari nähtynä mantereelta Urhatunniemestä (kohde II:2)

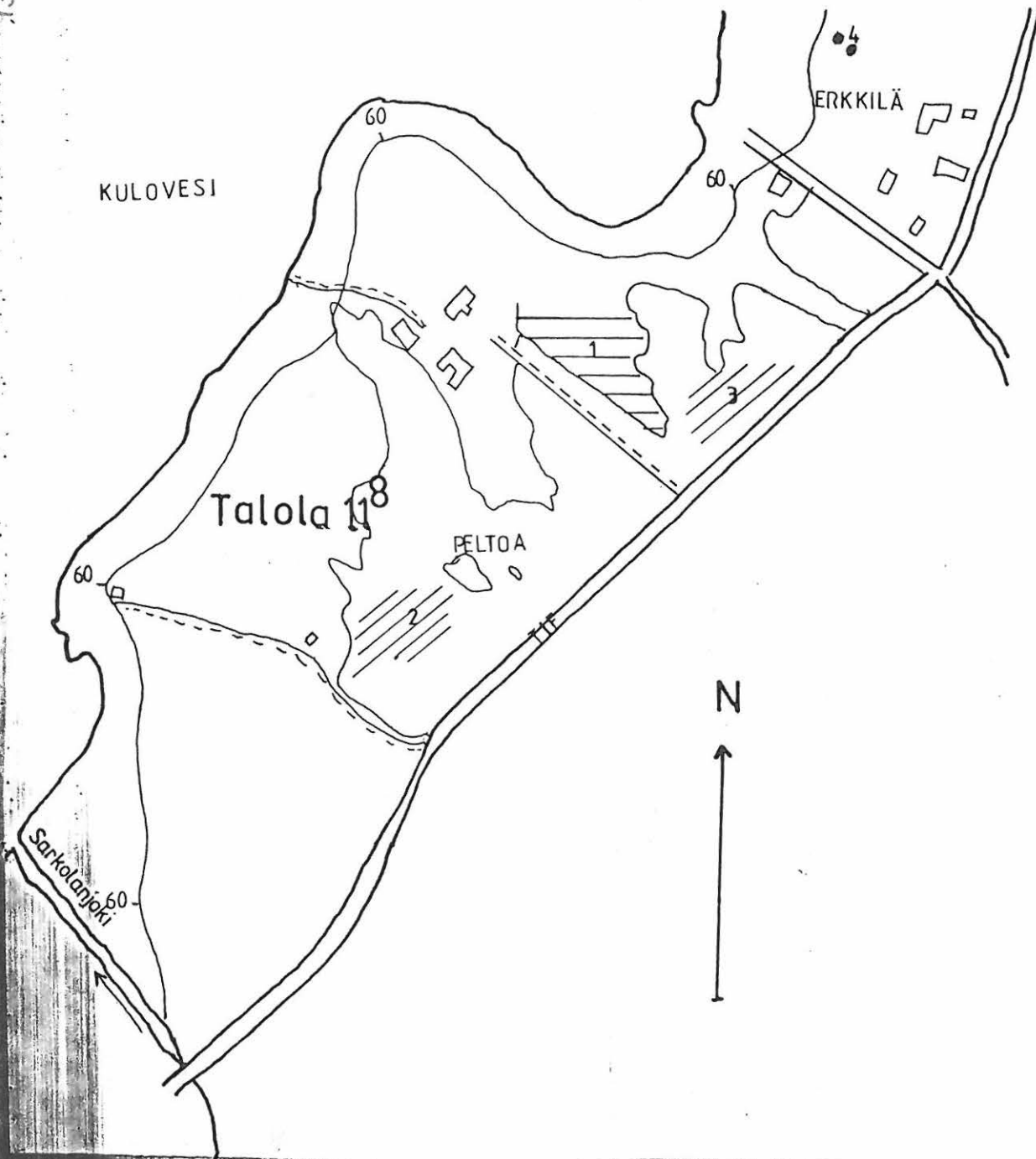
KUVA 8: Urhatunniemen lapinraunion jäännöksiä kuvattuna pohjoisesta (kohde II:25)

KUVA 9: Peltoahon röykkiö n:o 4 (kohde II:3)

KUVA 10: Viikin kumpu 4 kaakosta (kohde II:29)

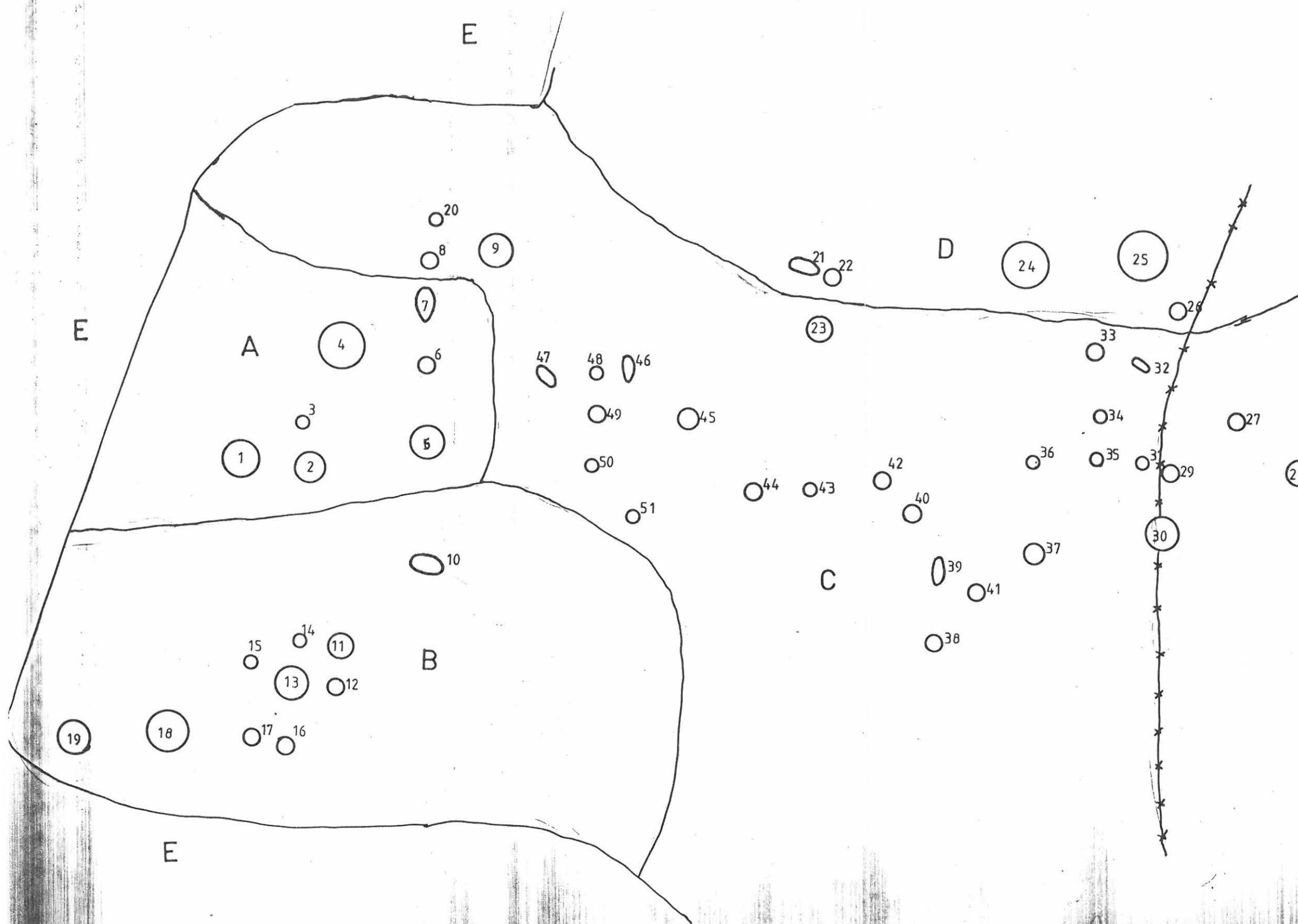
NOKIA SARKOLA TALOLA JA ERKKILÄ

Inventointi 1985

E. Renvall

Mk 1:4000

- Korkeuskäyrä
- Pellon raja
- Tie tai polku
- Talolan kumpukalmisto
- Kivikautisia asuinpaikkoja
- Erkkilän kummut
- Rakennus

NOKIA SARKOLA PELTOAHO

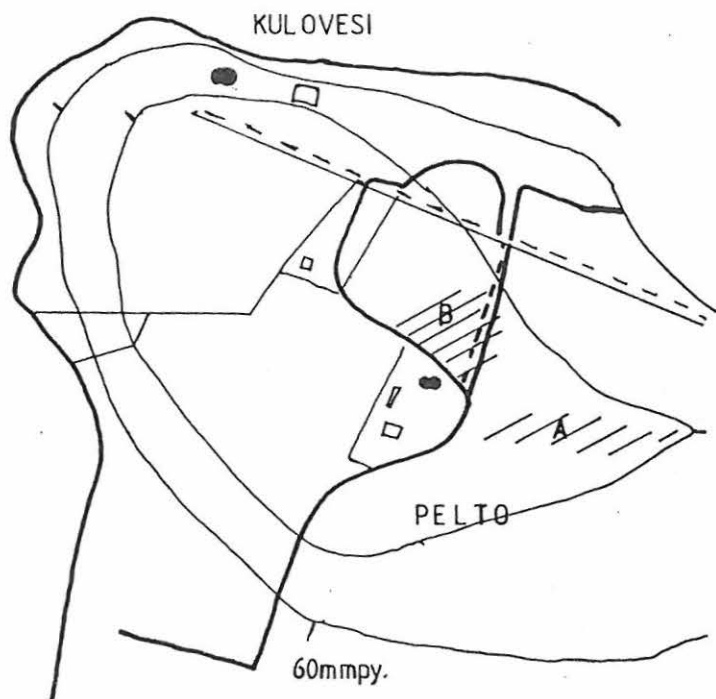
Inventointi 1985

E.RENVALL

Mk: 1:450

- Röykkiö
- A Niitty
- B Istutuskoivikko
- C Kosteapohjainen lepikko
- D Kuusimetsä
- E Pelto
- ✕ Aita

NOKIA HAAPANIEMI HUVILANIEMI

Inventointi 1985

E. Renvall

Suurenos Pk 2123 02

Mk 1:4000

• Hautakumpu

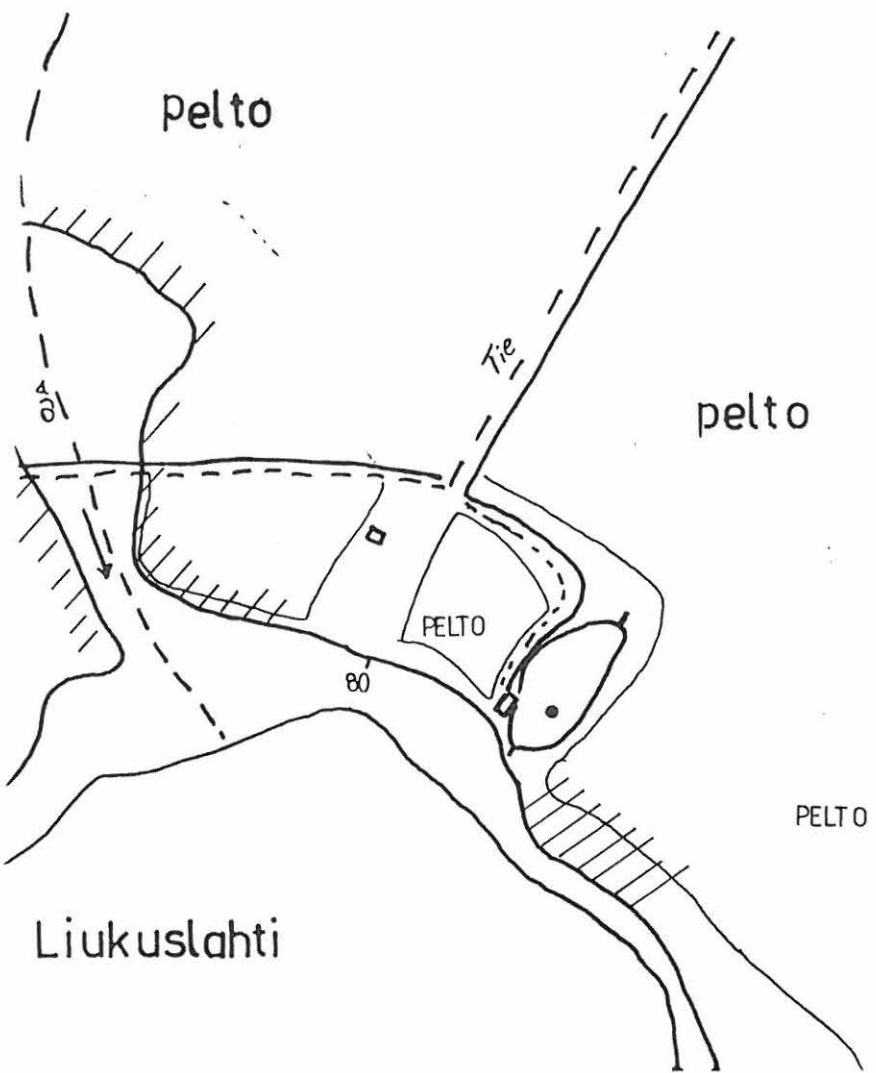
□ Rakennus

A Rautakautista kulttuurikerrosta

B Kivikautinen asuinpaikka

Liukuslahti 4

NOKIA HAUROINEN SOTKANLINNA

Inventointi 1985

E. Renvall

Suurennos Pk 2123 05

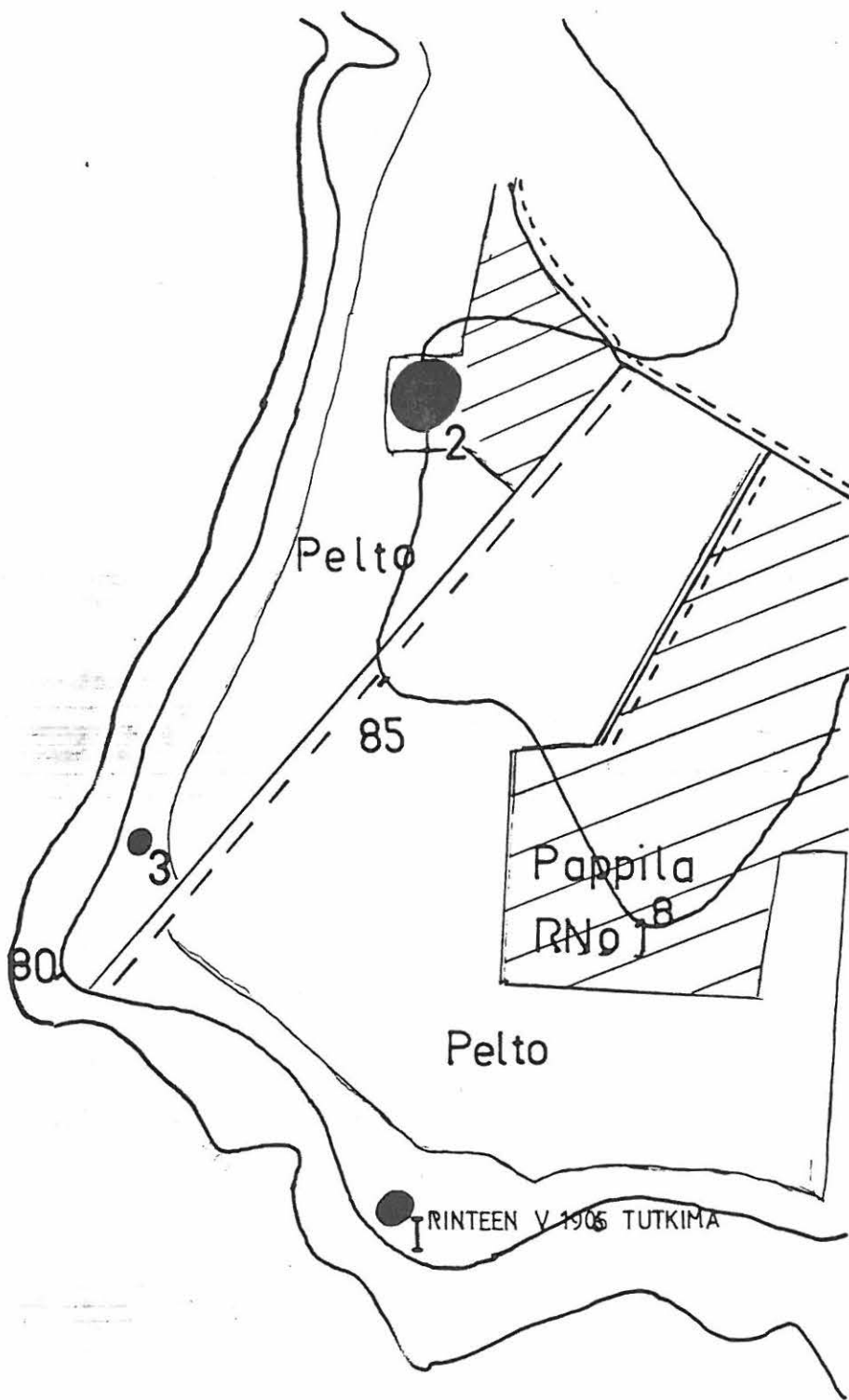
Mk 1:4000

• Hautakumpu

/// Kivikautisia asuinpaikka-
alueita

80m korkeuskäyrä

NOKIA KEHO

Inventointi 1985

E. RENVALL

Mk 1:2000

● Hautakumpu

⌋ Korkeuskäyrä

⦶ Tie

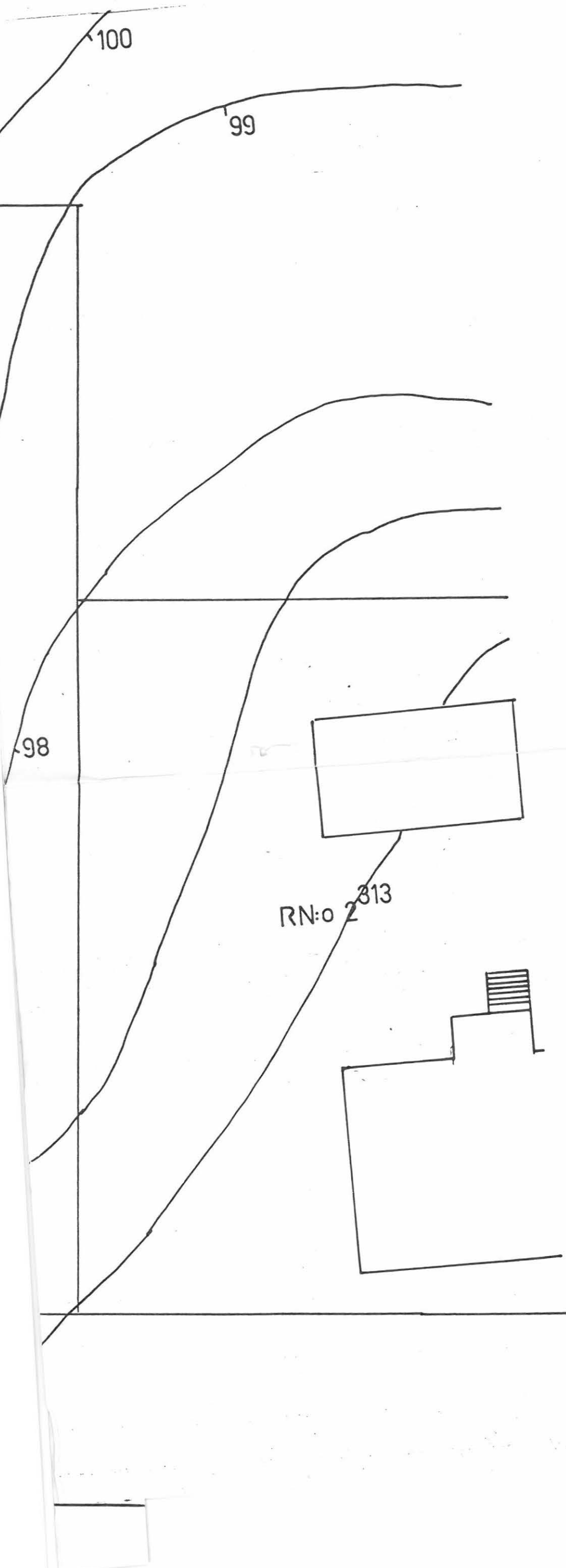
⌋ Pellonraja

⦶ Rakennettu ala

N

PYHÄJÄRVI

NOKIA
HAKAMÄKI, Inventointi 1985
E. Renvall

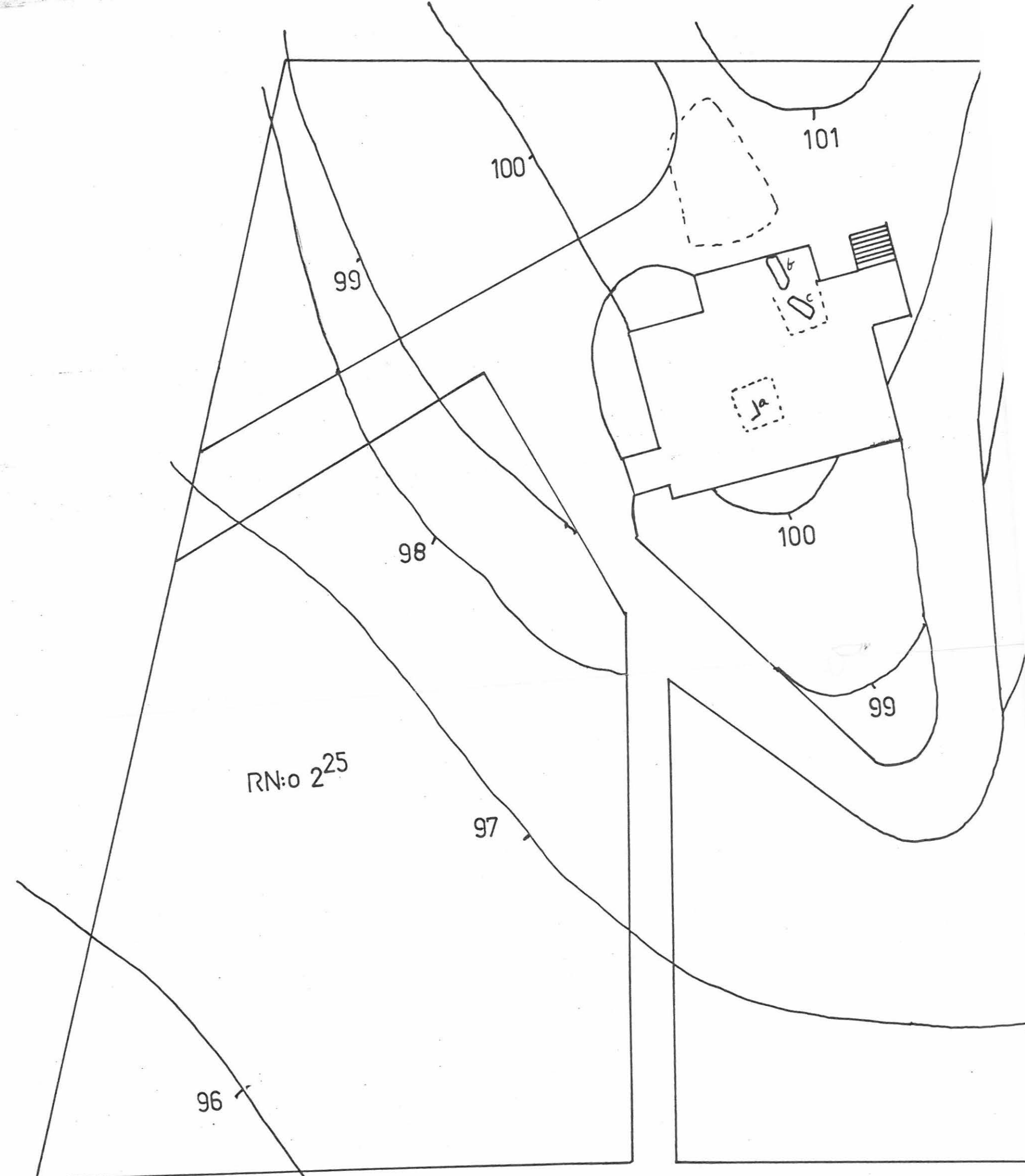
Äyräpään kaivauskartta (1922) yhdistettynä
Lerunvuoren kaavakartan suurennookseen

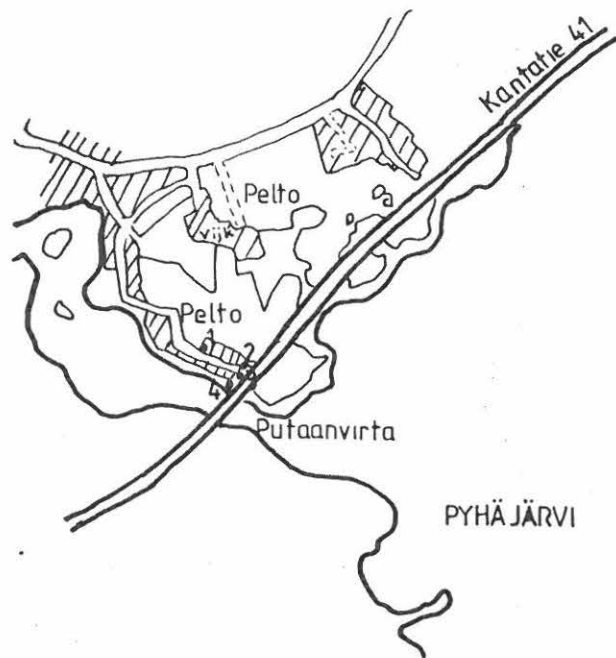
Mk 1:200

 V. 1922 tutkitut alueet

 hauta

PÄIVÄRINTEENTIE

NOKIA VIIKIN KAUPUNGINOSA

INVENTOINTI 1985

E. RENVALL

• 1-4 Hautakumpuja

a Junkkarinmätäs

N

MK 1:20000

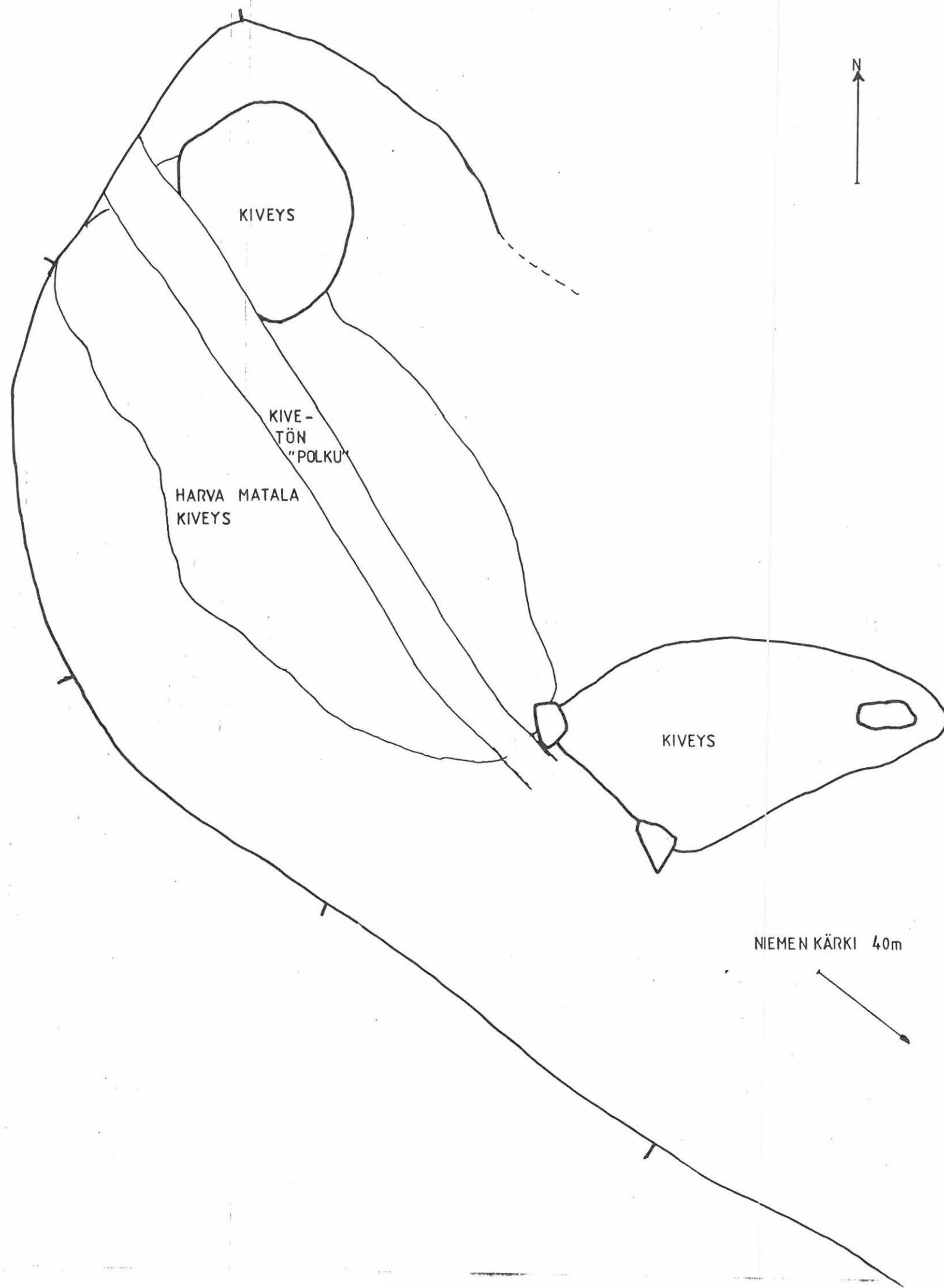
7

Arto 6 48

NOKIA HAUROINEN
URHATUNNIEMI

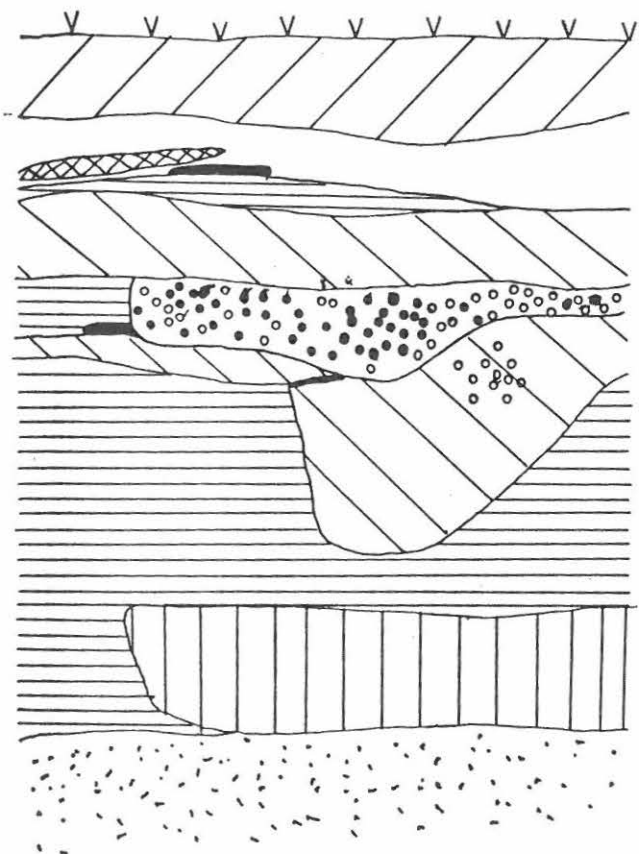
Lapinrauniot

Mk 1:100

NOKIA, LUKKILA, YLINE N

kartta 10

HUMUSKERROS

VÄRJÄYTNYT TUMMA MAA

HARMAA MAA

VOIMAKAS HIILIKERROS

VÄRJÄYTNYT PUNAINEN MAA

RAUTAKUONAA

PALANUT SAVI

RAUTAA

LAHONNUTTA PUUTA

PUHDAS HIEKKA

MK 1:10